

БЮЛЕТЕНЬ

www.uaa.org.ua

01 (70)
2026

Ukrainian Advocates`
Association

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

4

Краглевич В'ячеслав
партнер EQUITY, голова
Комітету ААУ з судової
практики, доктор філософії
в галузі права

6

**XVII KYIV CRIMINAL
LAW FORUM**
події ААУ

15

**Всеукраїнський
незалежний
публічний конкурс -
«Адвокат року» 2025**
події ААУ

МИ ВІДКРИТІ ДЛЯ ВСІХ АДВОКАТІВ

• ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ ААУ •

• ПАРТНЕРИ КОМІТЕТІВ ААУ •

Колеги, VIII Судовий форум Асоціації адвокатів України відкриває професійний рік і традиційно стає однією з ключових подій для обговорення розвитку судової практики. Для EQUITY велика честь бути ідейним натхненником та незмінним Генеральним партнером Форуму. Ми сприймаємо цю роль як відповідальність – підтримувати простір для чесного професійного діалогу та сприяти розвитку практики.

Не випадково рік відкриває саме судова практика. Сьогодні вона є надзвичайно динамічною, багатовимірною та прогресивною, охоплюючи всі сфери. Саме судова практика формує реальний зміст права, визначає напрями його розвитку та зміцнює довіру до правосуддя.

У час глибоких трансформацій особливо важливо мати майданчик для змістовної розмови, обміну досвідом і спільного пошуку рішень. Судовий форум ААУ вже став таким місцем – середовищем, де формується професійне бачення

майбутнього та задається тон подальшій дискусії.

Переконаний, що і цього року Форум стане джерелом нових ідей, посилить професійні зв'язки та надихне на подальшу роботу задля розвитку сильної та ефективної системи правосуддя.

З повагою В'ячеслав Краглевич –
голова Комітету ААУ з судової практики,
партнер EQUITY

ЗМІСТ

ОБЛИЧЧЯ АДВОКАТУРИ

Інтерв'ю з Краглевичем В'ячеславом

4

ПОДІЇ ААУ

XVII KYIV CRIMINAL LAW FORUM

6

ПОДІЇ ААУ

Всеукраїнський незалежний публічний конкурс - «Адвокат року» 2025 - події ААУ

15

СТАТТІ ВІД АВТОРІВ:

Авторгов Андрій, Федорова Маргарита, Майстро Дмитро, Пономаренко Денис, Загорняк
Наталія, Тарасова Анна, Млечко Ігор, Михайлик Світлана, Коломійчук В'ячеслав.

8, 13, 20,

22, 25, 28,

31, 34, 37

ПОДІЇ ААУ

Робота Комітетів ААУ

19

ІНТЕРВ'Ю З КРАГЛЕВИЧЕМ В'ЯЧЕСЛАВОМ

Краглевич В'ячеслав

партнер «EQUITY», голова Комітету ААУ з судової практики, доктор філософії в галузі права

Які ключові тенденції Ви сьогодні бачите на ринку судової практики в Україні?

Насамперед спостерігаємо суттєву трансформацію структури спорів. Судова практика значною мірою змістилася у площину кримінальних проваджень та справ, пов'язаних із санкційною політикою. Якщо раніше вагому частку становили господарські й цивільні спори, то сьогодні все більше процесів переходить в адміністративну юрисдикцію (зокрема щодо санкцій) та кримінальну.

Фактично ми бачимо концентрацію практики навколо захисту прав клієнтів у складних спорах уже на стадії обрання запобіжного заходу й далі під час розгляду справи по суті.

Що змінюється найшвидше – підходи судів, стратегія сторін чи роль адвоката?

Усе відбувається одночасно. Є запит клієнтів і суспільства на справедливість, швидкість, результат. Під цей запит адвокати формують стратегії захисту, надають консультації, готують процесуальні документи. А вже судова гілка влади реагує на ці позови та скарги.

Це своєрідний симбіоз: суспільний запит, позиція адвокатів, реакція суду на процесуальні документи. Чи завжди ця реакція відповідає очікуванням – час покаже. Так само, як і те чи праві були суди при захисті прав людини чи відмові у

такому захисті.

Як війна, цифровізація та міжнародний контекст вплинули на судову практику?

Дійсно, війна більше оцифровувала судові процеси практично в усіх юрисдикціях: кримінальній, цивільній, господарській, адміністративній. Документообіг так само максимально переведений в електронну площину.

Проте така цифровізація має підлягати жорсткому коригуванню відповідно до реалій воєнного часу. Відсутність електроенергії, інтернету, безпекових заходів призводить до того, що цифровізація просто не може працювати. Це створює додаткові труднощі для всіх сторін процесу, але процес діджиталізації уже незворотний. Повернення до суто паперового документообігу, архівів і картотек не буде, бо електронний формат із належним дублюванням даних став новим стандартом.

Щодо міжнародного контексту, то дійсно, ми зараз в Україні намагаємося аби і судова практика, і документи, що ми готуємо, як адвокати, були наближені до міжнародних стандартів. Про те, чи позитивно потім на це реагують наші державні органи, складно сказати, хоча маю великі надії, що це зміниться найближчим часом.

Які нові запити клієнтів Ви спостерігаєте сьогодні? Чи змінюються очікування бізнесу?

Запити бізнесу сьогодні зосереджені на швидкому й ефективному захисті від кримінального переслідування, санкцій, процесів націоналізації активів.

Реальність така, що швидкість у цих категоріях спорів неможлива через об'єктивні фактори: необхідність витребування документів із обмеженим доступом, висока завантаженість судів по цих категоріях спорів, максимальна сплата судового збору, що не дозволяє оперативно та швидко вирішувати ці судові процеси. Позитивної судової практики, яка б системно захищала бізнес у цих спорах, поки що, на жаль, також небагато, що, напевно, продиктовано війною. Як правильно завжди казали, що під час війни всі ресурси мають бути покладені на перемогу і працювати задля неї. Але наша задача як правників завжди наголошувати, що навіть в умовах війни принцип верховенства права має залишатися незмінним: закон повинен бути один для всіх – і для бізнесу, і для воюючої держави.

У чому ключова сила судової практики EQUITY?

EQUITY - це команда, експертиза, стратегічне

мислення та репутація.

Команда. Це люди, які люблять свою професію, люблять роботу, віддано ставляться до своїх обов'язків, чесно захищають своїх клієнтів, їх права, їх бізнеси та активи. У нас всередині різні команди, що спеціалізуються на різних юрисдикціях та галузях права і саме це дозволяє надавати клієнтам всесторонню експертизу у справах: від простих до транснаціональних, які пов'язані з будь-якими процесами.

У команді працюють юристи з науковими ступенями, з різною освітньою підготовкою та досвідом. Це дозволяє комплексно супроводжувати складні багаторівневі спори.

Як змінюється конкуренція серед судових практик? Чи зростає роль етики та репутації?

Конкуренція дуже серйозна. Це особливо видно з виходом чергового рейтингового дослідження. Одразу стає зрозуміло як і що кожна компанія розвиває, які кейси супроводжує, які перемоги має і як це комунікаційно підсилює. Клієнти ж це теж бачать, тому потрібно вміти представляти клієнтів юридично, і вміти показувати свої досягнення, свої кейси, перемоги. А ще слідкувати за конкурентами та їх кейсами і тримати руку на пульсі, щоб завжди вчасно надати свої контропропозиції і показати також свою експертність та розвиток.

У таких випадках репутація стає стратегічним активом.

Яку роль має відігравати Асоціація адвокатів України?

Асоціація Адвокатів України – це серйозний професійний майданчик для дослідження та пропрацювання проблем, розвитку різних практик і захисту інституту адвокатури. Через Комітети, заходи, круглі столи, конференції вона об'єднує адвокатів, суддів, науковців, представників органів влади та самоврядування.

Важливою місією є захист нашої професії від зловживань та протиправних посягань, а також підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства для посилення гарантій адвокатської діяльності.

А ми, як адвокати, повинні розвивати ту судову практику, ті галузі, які зараз в тренді, а за виявлення певних недоліків саме ми маємо давати законодавцям певні пропозиції, щоб покращились робота адвокатів і захист наших клієнтів.

З яким баченням Ви очолили Комітет ААУ Судової практики?

Я дуже вдячний за довіру всім, хто підтримав мою кандидатуру на цю позицію, а також своєму другу, партнеру, Олегу Маліневському, який раніше очолював Комітет судової практики, і

встановив високу планку роботи.

Моє завдання – підтримати й розвивати цей рівень.

Судова практика дуже динамічна, потрібно постійно бути в тренді, тримати руку на пульсі, вдосконалюватись, зчитувати запити клієнтів та підлаштовуватись під всі зміни. Тому я буду максимально старатись аби Комітет займав вагову роль в діяльності Асоціації Адвокатів України

Чи є простір для системного діалогу між адвокатурою та судами?

Діалог відбувається і в судовій залі, і в коридорах суду, і під час професійних заходів. Проте його може бути й більше. Комітет і є тим постійним майданчиком для обговорення проблем, формування спільних підходів і донесення як досягнень, так і недоліків судової практики до професійної спільноти та суспільства.

Які навички сьогодні критично важливі для адвокатів у судовій практиці?

По-перше, працездатність і готовність працювати фактично 24/7.

По-друге, вміння чітко, коротко й переконливо доносити позицію до суду.

По-третє, глибокі знання та постійне професійне вдосконалення.

Судова практика змінюється щодня, тому адвокат має бути гнучким і постійно оновлювати експертизу.

Яким Ви бачите майбутнє судової практики через 3-5 років?

Ключова передумова – це завершення війни. Після цього необхідно буде переосмислити гарантії адвокатської діяльності, провести оновлення органів адвокатського самоврядування, можливо, переглянути окремі положення законодавства та процесуальних кодексів.

Війна показала, що сторона обвинувачення часто має ширші процесуальні можливості, ніж захист. Тому важливо досягти реального балансу прав і обов'язків сторін.

Майбутнє української судової практики – це посилення гарантій адвокатури, дотримання Конституції та прав людини й формування справді правової держави, де верховенство права працює не декларативно, а на практиці

XVII KYIV CRIMINAL LAW FORUM

5 ГРУДНЯ ВІДБУВСЯ XVII KYIV CRIMINAL LAW FORUM, ОРГАНІЗОВАНИЙ АСОЦІАЦІЄЮ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ТРАДИЦІЙНО ОБ'ЄДНАВ ПРОВІДНИХ АДВОКАТІВ, СУДДІВ, ПРЕДСТАВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.

Форум розпочався з урочистого відкриття та вшанування пам'яті загиблих захисників України хвилиною мовчання. Із вітальним словом до учасників звернулася голова Наглядової ради ААУ, керуюча партнерка АО «Marshaller Group», адвокатка **Зоя Ярош**.

Після відкриття відбулося бліц-інтерв'ю за участю:

Олега Ткачука, судді Великої Палати Верховного Суду, вченого секретаря НКР при ВС, доктора юридичних наук, доцента, полковника юстиції – респондента та

Ольги Дмитрієвої, Президентки ААУ, кураторки Law & Business Studio, керуючої партнерки АО «Dmitrieva & Partners», адвокатки – інтерв'юєрки.

Під час сесії учасники обговорили ключові напрями розвитку кримінально-правової політики щодо бізнесу, особливості формування судової практики в умовах воєнного часу, вплив антикорупційних механізмів на підприємницьке середовище, а також проблематику міжнародної правової допомоги, екстрадиції та конституційності окремих положень кримінального процесуального законодавства. Експерти наголосили на необхідності адаптації правозастосовної практики до сучасних викликів та забезпечення балансу між інтересами держави і

захистом бізнесу.

Учасники дискусії:

- **Олег Ткачук**, суддя Великої Палати Верховного Суду;

- **Денис Гюльмагомедов**, перший заступник директора НАБУ;

- **Лілія Кузнець**, радниця VB Partners, адвокатка;

- **Олена Костюченко**, партнерка АО «Дмитрієва та партнери», голова НЕР та членкиня Правління ААУ;

- **Олександр Максименко**, адвокат, експерт із питань інвестицій та бізнесу;

- **Оксана Бірса**, голова Дніпровського районного суду міста Києва, суддя;

- **Яків Мельник**, заступник начальника слідчого управління ГУНП у місті Києві.

Друга сесія була присвячена практичним аспектам застосування процесуальних інструментів, зокрема проведенню обшуків, арешту майна, негласних слідчих (розшукових) дій та застосуванню запобіжних заходів. Учасники проаналізували сучасні тенденції кримінального переслідування бізнесу, проблеми пропорційності процесуальних обмежень, а також поділилися практичними кейсами щодо захисту прав власників та відновлення доступу до активів. Особливу увагу було приділено ролі адвоката на ранніх стадіях кримінального провадження.

Серед спікерів:

- **Андрій Гавришук**, суддя Голосіївського районного суду міста Києва;

- **Микола Голодняк**, старший партнер ETORUM, адвокат;

- **Олександра Таранович**, радниця ALERTES, адвокатка;

- **Олександр Лук'яненко**, партнер VB Partners, адвокат;

- **Богдан Слободян**, партнер EQUITY, адвокат;

- **Ярослав Малік**, адвокат GRACERS.

Третя сесія була присвячена практичним інструментам роботи адвоката у кримінальних провадженнях. Учасники розглянули питання формування ефективної стратегії захисту, роботи з доказами та експертизами, особливості взаємодії з клієнтом у кризових ситуаціях, а також сучасні механізми розшуку активів. Спікери наголосили на важливості комплексного підходу, стратегічного планування та високих професійних стандартів адвокатської діяльності.

Доповідачі сесії:

- **Марина Мкртичева**, керуюча партнерка Magnet Legal Law Firm, адвокатка;

- **Олександр Шевцов**, радник RIYAKO & PARTNERS, адвокат;

- **Іван Костюк**, радник ADVANQ, адвокат;

- **Кирило Легких**, адвокат, кандидат юридичних наук, доцент КНУ імені Тараса Шевченка;

- **Анастасія Чистякова**, адвокатка, кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри кримінального процесу і криміналістики КНУ імені Тараса Шевченка.

XVII KYIV CRIMINAL LAW FORUM підтвердив свій статус авторитетного професійного майданчика для обговорення актуальних питань кримінальної юстиції, обміну практичним досвідом та формування спільних підходів до захисту прав бізнесу і розвитку правозастосовної практики в Україні.

ААУ висловлює подяку генеральному партнеру форуму – EQUITY, експертним партнерам – GRACERS та VB Partners, а також партнерам заходу за підтримку та вагомий внесок у розвиток професійної правничої спільноти.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА ЯКИМИ БОРЖНИКАМИ Є ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ, ОСОБИ ПОЗБАВЛЕНІ ОСОБИСТОЇ СВОБОДИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ОСОБИ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗ ВІСТІ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Авторгов Андрій

приватний виконавець, кандидат юридичних наук, голова Комітету ААУ з виконання судових рішень

Війна внесла свої корективи в усі сфери юридичного життя, в тому числі і у питання виконання судових рішень. І хоча законодавець ухвалив певні зміни, що стосуються розгляду судових справ, зокрема, за участю військовослужбовців, проте існують певні проблеми виконання судових рішень, за якими боржниками є особи позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та особи, які зникли без вісті за особливих обставин.

Виконавче провадження стосовно військовослужбовців

Відповідно до пункту першого частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа ре-

зервістів в особливий період, або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе чи на прохання стягувача, який проходить таку військову службу.

Зазначені положення не зазнавали змін від початку запровадження в Україні воєнного стану.

Відтак, після початку повномасштабної агресії та мобілізації військовозобов'язаних, серед яких були і боржники за виконавчими провадженнями, від військовослужбовців та їх представників до судів надходили скарги на дії (бездіяльність) державних та приватних виконавців, які стосувались питання вчинення та зупинення (відмови у зупиненні) виконавцями виконавчих дій на час проходження боржником військової служби.

У своїх рішеннях по даним справам суди, як правило, зазначали, що зупинення вчинення виконавчих дій має відбуватися виключно у тому випадку, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе.

В одній з таких справ, скаржник у поданій ним касаційній скарзі до Верховного Суду стверджував, що суди обох інстанцій неправильно розтлумачили вказану норму матеріального права.

На думку заявника, пункт 1 частини першої статті 34 Закону № 1404-VIII дійсно передбачає три підстави для зупинення вчинення виконавчих дій, але які є самостійними одна від одної, а саме:

1) у разі проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом під час мо-

білізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;

2) якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе;

3) на прохання стягувача, який проходить таку військову службу.

Отже, з точки зору касатора, оскільки між першою та другою підставами наявний сполучник «або», який означає, що з ряду перелічених підстав можлива тільки одна, то словосполучення «якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе» стосується лише другої підстави - якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Таким чином, за твердженням скаржника, перша підстава - у разі проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період - є самостійною і не пов'язана зі словосполученням «якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе».

Відтак, оскільки боржник у виконавчому провадженні проходить військову службу за призовом під час мобілізації, то існують беззаперечні підстави для застосування першої підстави, визначеної пунктом 1 частини першої статті 34 Закону №1404-VIII.

Верховний Суд у Постанові від 30 листопада 2023 року у справі № 120/875/23 вказав на помилковість такої позиції та зазначив, що синтаксичний розбір текстуального змісту норми ви-

значеної пунктом 1 частини першої статті 34 Закону № 1404-VIII дає підстави дійти висновку, що у даному випадку словосполучення «якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе» застосовується до обох частин речення, які пов'язані сполучником «або». Натомість, сполучник «чи» якраз використаний з метою посилення роздільності перелічуваних підстав. У свою чергу, застосовуючи у названій нормі матеріального права сполучник «або» законодавець мав на меті не протиставити одну умову іншій, а вирізнити види проходження боржником військової служби.

Таким чином, колегія суддів погодилася з аналізом конструкції норми пункту 1 частини першої статті 34 Закону №1404-VIII, який зроблений судами попередніх інстанцій в оскаржуваних рішеннях і полягав у тому, що як до першої підстави, так і до другої, застосовується умова «якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе».

У Верховній Раді України на розгляді знаходяться декілька законопроектів, які по різному пропонують вирішити дане питання.

Вбачається, що справедливим балансом було би законодавче обмеження заходів примусового виконання рішень при виконанні рішень майнового характеру відносно військовослужбовців, виключно зверненням стягнення на заробітну плату та інші доходи, без застосування інших заходів примусового виконання до закінчення строку, на який було введено воєнний стан.

У цьому випадку був би дотриманий справедливий баланс між інтересами суспільства і вимогами захисту приватних інтересів стягувачів та боржників-військовослужбовців.

Разом з тим, потрібно зазначити, що станом на сьогодні, виконавець позбавлений технічної можливості самостійно достеменно визначити чи є боржник у виконавчому провадженні військовослужбовцем.

Таке можливо лише у випадку отримання виконавцем відповіді на його запити щодо джерел отримання доходів боржника. При цьому, такі дані надходять з тривалим запізненням, що зумовлено тим, що такі відомості формуються на підставі звітності юридичних осіб, в тому числі і військових частин.

Виконавче провадження стороною якого

є особа, позбавлена особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України

Відповідно до пункту 17 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець зупиняє виконавчі дії у випадку позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, що встановлюється згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей».

Згідно з частиною першою та другою статті 2 зазначеного Закону, його дія поширюється на громадян України, які належать до складу сил безпеки і сил оборони України та до однієї з категорій осіб, визначених Женевською конвенцією про поведження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року та Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року, а також на іноземців та осіб без громадянства, які на момент позбавлення особистої свободи проходили в установленому законодавством України порядку військову службу у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України.

Прийняття рішень з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України здійснюється Комісією з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (далі - Комісія).

На Урядовому порталі зазначено, що Комісія може встановити такий факт лише у випадку надходження відповідного звернення від звільненого з полону або членів сім'ї полоненої особи. Однак, можна припустити, що не всі з утримуваних у полоні осіб або члени їхніх родин зверталися до Мінреінтеграції.

Також виконавцям має бути наданий доступ і до рішень Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України задля отримання відомостей щодо можливого позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії.

Так, прийняття рішень з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України здійснюється Комісією з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

В Україні функціонує Єдиний реєстр осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (далі - Єдиний реєстр).

Єдиний реєстр - це єдина державна інформаційно-комунікаційна система, призначена для реєстрації, зберігання, захисту, обробки, використання інформації про осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, членів сімей таких осіб.

Єдиний реєстр створюється для забезпечення:

1) внесення рішень Комісії про встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, про визнання членом сім'ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України;

2) обліку осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, членів сімей таких осіб;

3) реалізації особами, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, членами сімей таких осіб, права на соціальний і правовий захист, передбачений цим Законом;

4) адміністрування потреб осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, членів сімей таких осіб.

Сукупність відомостей про фізичних осіб (персональних даних), що містяться в Єдиному реєстрі, є інформацією з обмеженим доступом. Облік таких осіб, адміністрування їхніх потреб, захист інформації та обробка відповідних відомостей здійснюються з додержанням вимог законів України «Про захист персональних даних» та «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах».

Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру та їх використання,

порядок одержання інформації з інших реєстрів та інформаційних баз даних стосовно фізичних осіб для внесення відомостей до Єдиного реєстру визначаються Кабінетом Міністрів України.

Постановою КМУ від 15 листопада 2022 р. № 1281 «Деякі питання виконання Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей”, визначено, зокрема, порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Відповідно до пункту 12 зазначено Порядку, право на отримання інформації з Реєстру мають:

- особи, щодо яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (інформація про себе);

- особи, яких визнано членом сім’ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (інформацію про себе та про особу, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України);

- члени сім’ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (інформацію про особу, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України);

- законні представники осіб, щодо яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (інформацію про осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України);

- органи державної влади у цілях, визначених Законом України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей”.

Забороняється надавати іншим особам за їх зверненням інформацію, отриману відповідно до цього Порядку, крім випадків, установлених законом.

Таким чином, в Порядку не згадуються приватні виконавці, а органи державної виконавчої

служби, наскільки мені відомо, не є користувачами зазначеного Реєстру.

Вищевказані обставини не сприяють реалізації своїх прав у виконавчому провадженні особами, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, оскільки виконавці не мають інформації про наявність у особи такого статусу.

Це може стосуватися як боржників, так і стягувачів, позаяк виконання рішення може вимагати і певних активних дій стягувача у виконавчому провадженні.

Якщо боржником є особа, яка зникла без вісті за особливих обставин

Відповідно до статті 8 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, не зменшує обсяг цивільної правоздатності такої особи.

З моменту внесення даних про особу, зниклу безвісти за особливих обставин, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин над майном такої особи може бути встановлено опіку в порядку, передбаченому Цивільним кодексом України.

Опікун над майном особи, зниклої безвісти за особливих обставин, здійснює управління цим майном, а також забезпечує виконання зобов’язань такої особи за рахунок цього майна.

У ст. 44 ЦК України зазначено, що опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, приймає виконання цивільних обов’язків на її користь, погашає за рахунок її майна борги, управляє цим майном в її інтересах.

З наведеного вбачається, що виконавче провадження (вчинення виконавчих дій) стосовно такої особи, якщо вона є боржником, не зупиняється.

Замість висновків

На сьогодні виконання судових рішень здійснюється, але з певними особливостями. Законодавство, що регламентує порядок виконання судових рішень з початку повномасштабного вторгнення періодично змінюється, шукаючи у цей непростий час справедливий баланс між правами та інтересами стягувача та боржника.

BLACK SEA LEGAL

UAAIFORUMIODESA | 03.07
2026

ПОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ

Федорова Маргарита

адвокатка, керівниця «FEDOROVA LAW FIRM», голова Комітету ААУ з питань нерухомості та будівництва

Процесуальні строки в адміністративному судочинстві є ключовим елементом реалізації права на судовий захист. Їх пропуск, як правило, позбавляє особу можливості розгляду публічно-правового спору по суті та нівелює практичну цінність матеріального права.

В умовах дії воєнного стану значення процесуальних строків набуло особливої актуальності. Безпекові ризики, переміщення осіб і перебої у функціонуванні державних інституцій об'єктивно ускладнюють своєчасне звернення до суду та вчинення процесуальних дій.

Водночас практика Верховного Суду сформувала послідовний і доволі суворий підхід до вирішення питань поновлення строків. Сам по собі факт запровадження воєнного стану не визнається автоматичною підставою для їх поновлення. Суд досліджує наведені заявником обставини, оцінює їх вплив на можливість своєчасного звернення до суду та наявність причинно-наслідкового зв'язку з пропуском строку. Саме у цій площині формується сучасна модель судової оцінки поважності причин для поновлення процесуальних строків, покликана поєднати вимоги правової визначеності з необхідністю забезпечення ефективного доступу до правосуддя.

Відповідно до статей 122 і 123 КАС України адміністративний позов подається в межах встановленого законом строку звернення до суду, який може бути поновлений за наявності поважних причин. Водночас законодавством не встановлено спеціального режиму процесуальних строків на період воєнного стану.

За цих умов особливого значення набувають конституційні та конвенційні гарантії доступу до правосуддя. Стаття 55 Конституції України та стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вимагають, щоб процесуальні правила не створювали непропорційних перешкод для захисту прав, а завдання адміністративного судочинства, визначені статтею 2 КАС України, орієнтують суд на ефективний захист особи у публічно-правових відносинах. У цьому балансі між правовою визначеністю та доступністю судового захисту формується сучасна практика вирішення питань поновлення процесуальних строків.

Показовою з огляду на системність висновків є постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 03.02.2026 у справі № 420/922/23, у якій Суд узагальнив попередню практику та відхилив ідею необмеженого поновлення процесуальних строків. Верховний Суд наголосив, що воєнний стан не може слугувати підставою для невизначеного відтермінування звернення до суду, оскільки це підриває стабільність публічно-правових відносин і принцип правової визначеності. Водночас Суд визнав, що воєнні обставини можуть ускладнювати доступ до правосуддя, однак такі ускладнення мають оцінюватися індивідуально й не можуть автоматично виправдовувати будь-який пропуск строку.

Окремий акцент у цій постанові зроблено на рекомендаціях Ради суддів України від 02.03.2022 щодо продовження процесуальних строків. Верховний Суд вказує, що такі рекомендації не можуть тлумачитися як правова норма, яка автоматично породжує наслідки у вигляді необмеженого поновлення строків. Рекомендаційний характер такого документа та тривалість воєнного стану виключають можливість застосування підходу «до його завершення» як універсального рішення.

У тій же постанові, з посиланням на позицію Великої Палати Верховного Суду у справі № 990/115/22, Суд підкреслив принципову тезу: воєн-

ний стан не зупинив перебіг процесуальних строків. Відтак поновлення строків можливе лише за умови доведеності того, що саме обставини, зумовлені воєнним станом, об'єктивно унеможливили вчинення процесуальної дії. Це означає, що тягар доказування покладається на заявника, а суд оцінює не загальний фон, а конкретну ситуацію: де перебувала особа, які саме перешкоди існували, чи охоплювали вони релевантний період, і чи звернулася особа до суду відразу після їх усунення.

Подальший розвиток цієї логіки простежується у постанові КАС ВС від 30.01.2026 у справі № 160/10190/24, де Суд надає строкам не лише дисциплінуючу, а й гарантійну функцію. Процесуальні строки, за аргументацією Верховного Суду, забезпечують динамічність, передбачуваність процесу та рівність сторін через встановлення чітких часових меж процесуальних дій. У цьому контексті Суд підкреслює: воєнний стан не може замінювати собою доказування того, що звернення до суду було неможливим саме для цієї особи. Такий підхід, вочевидь, спрямований на збереження регулятивної функції процесуальних строків і недопущення правової невизначеності щодо наслідків дій суб'єктів владних повноважень.

Більш деталізований зміст критеріїв «поважності» причин пропуску строку розкрито у постанові від 29.01.2026 у справі № 560/2395/25. Верховний Суд наголошує, що поважними можуть бути лише ті обставини, які є об'єктивно непереборними, реальними та такими, що фактично виключали можливість вчинення процесуальної дії у визначений строк. Суд акцентує на несумісності поважності причин із поведінкою особи, яка знала або не могла не знати про порушення свого права, але не вчинила жодних дій для його захисту з огляду на пасивність чи недбалість. У цьому вимірі воєнний стан розглядається як контекст, який може породжувати перешкоди, проте не нівелює вимоги до належної процесуальної поведінки. Таким чином, суд оцінює не лише саму подію, а й процесуальну реакцію особи та наявність реальних можливостей діяти раніше.

Окремою проблемною зоною у спорах щодо строків є визначення моменту початку їх перебігу. У постанові від 19.12.2025 у справі № 560/6166/24 Верховний Суд наголосив, що вирішальним є момент, коли особа фактично дізналася або мала реальну можливість дізнатися про порушення свого права. Незнання, зумовлене пасивністю або байдужістю, не

визнається поважною причиною пропуску строку. За умов воєнного стану загальне посилання на складність ситуації не звільняє заявника від обов'язку обґрунтувати неможливість отримання інформації чи вчинення процесуальних дій.

Попри загальну тенденцію до суворого підходу, практика Верховного Суду водночас демонструє обмеження формального застосування критеріїв поновлення строків. Так, у постанові від 16.02.2023 у справі № 640/4426/22, на яку Суд посилається й у рішенні від 03.02.2026 у справі № 420/922/23, наголошено, що питання поновлення строків не може вирішуватися шаблонно: суд зобов'язаний оцінювати реальні умови, зокрема безпекову ситуацію, місце перебування заявника, тривалість пропуску строку та його процесуальну поведінку.

Такий підхід узгоджується з позицією Великої Палати Верховного Суду, сформульованою у постанові від 08.10.2020 у справі № 9901/32/20, відповідно до якої поважність причин пропуску строку визначається через оцінку конкретних обставин, їх хронології та поведінки особи. Саме ця методологія пояснює, чому за умов дії воєнного стану Суд не може обмежитися формулою «воєнний стан не є підставою», не перевірявши наявності реальної можливості звернення до суду.

Аналіз практики Верховного Суду свідчить про закріплення підходу, який умовно можна охарактеризувати як жорстку модель оцінки поважності причин пропуску процесуальних строків у період дії воєнного стану. Його сутність полягає у підвищених вимогах до конкретності доводів заявника, доказовості об'єктивних перешкод та встановлення причинно-наслідкового зв'язку між відповідними подіями і пропуском строку. Такий підхід обґрунтовується принципом правової визначеності та потребою збереження стабільності публічно-правових відносин.

Водночас ця модель не зводиться до формального ігнорування впливу надзвичайних обставин на доступ до правосуддя. Верховний Суд послідовно наголошує на обов'язку суду досліджувати реальні умови, у яких перебувала особа, та оцінювати їхній фактичний вплив на можливість своєчасного звернення до суду. Отже, межа між правовою визначеністю та доступом до правосуддя проходить через індивідуальну оцінку конкретної ситуації, процесуальної поведінки заявника та доведеність того, що відповідні обставини стали реальною перешкодою для реалізації права на судовий захист.

СВЯТО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА ЄДНОСТІ: АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ВІДЗНАЧИЛА ДЕНЬ АДВОКАТУРИ-2025

19 грудня 2025 року, у День адвокатури, відбулася головна подія року для юридичної спільноти, урочиста церемонія нагородження переможців конкурсу «Адвокат року-2025». Захід, організований Асоціацією адвокатів України, став платформою для об'єднання представників профільних комітетів ААУ, провідних експертів ринку та лідерів юридичних практик задля підбиття підсумків та зміцнення професійних зв'язків.

Під час церемонії було відзначено провідних адвокатів за результатами конкурсу «Адвокат року-2025». Особливим моментом церемонії стало вручення спеціальної номінації «Адвокат року» Мокіній Інні, голові Херсонського відділення ААУ, Голові Ради адвокатів Херсонської області. Ця відзнака підкреслила її вагомий внесок у професійну діяльність та розвиток адвокатського самоврядування. Окрему увагу приділили нагородженню адвокатів у поза-

конкурсних та спеціальних номінаціях. Зокрема, відзнаки отримали фахівці за вагомий внесок у розвиток юридичної науки, активну громадську та правозахисну діяльність, а також за професійні здобутки у політичній сфері та на державній службі.

Окремою частиною церемонії стало висловлення вдячності тим, хто підтримував ініціативи Асоціації протягом року. Було відзначено вагомий внесок генеральних партнерів, партнерів комітетів та заходів, чия підтримка дозволила реалізувати численні професійні проекти та форуми. Також Асоціація подякувала представникам засобів масової інформації за активну участь у заходах та якісне висвітлення діяльності адвокатської спільноти, що сприяє прозорості та розвитку правової культури в суспільстві.

	FMCG & Retaile
Максимова Юлія	АО "ТОТУМ"
Шуляк Тетяна	МК Legal Service
	ІТ право та право інтелектуальної власності
Карлін Опанас	АО "Есквайрс"
Курочко Максим	МК Legal Service
Луговський Олександр	АО "ЕТЕРНА ЛО"
Сопільняк Вікторія	АО "Дубинський та Ошарова"
	Аграрне та земельне право
Блінов Євген	АО "ЕТЕРНА ЛО"
Деркач Дмитро	Miller Law Firm
Колдоба Максим	ASA Group
Мусієнко Олег	АО "ALARIUS"
Якименко Олег	Індивідуальна адвокатська діяльність

	Адміністративне право
Антонюк Ольга	Індивідуальна адвокатська діяльність
Блинду Анастасія	АО "LESHCHENKO & PARTNERS"
Заянчуковський Сергій	АО "LESHCHENKO & PARTNERS"
Золотарьова Марія	Вдовичен та партнери
Переста Наталія	АО "Вернидубов та партнери"
	Антирейдерська практика
Куц Ярослав	АО "А.ДВА.КА.Т"
Краглевич В'ячеслав	EQUITY Law Firm
Войніканіс-Мирський Ян	АО "ЕТЕРНА ЛО"
Головко Павло	АО "ALARIUS"
	Банкрутство, злиття та поглинання
Ізвєков Віталій	АО "Есквайрс"
Ковальчук Микола	АО "ЕЛ АЙ ГРУП"
Нестор Віталій	Індивідуальна адвокатська діяльність
Тиліпський Дмитро	EQUITY Law Firm
Чуєв Сергій	EQUITY Law Firm
	Виконання судових рішень і судова практика
Глуценко Світлана	АО "ВБ ПАРТНЕРС"
Гусєв Сергій	MK Legal Service
Даниленко Тетяна	АБ "Тетяни Даниленко"
Домітращук Ірина	АО "Магнет Лігал"
Шаповалова Крістіна	АО "ЕТЕРНА ЛО"
	Військове право
Аніщенко Катерина	ЮК "Ріяко і партнери"
Воробйов Ілля	Miller Law Firm
Кабриль Юлія	АО "Калініченко та Партнери"
Ковальчук Ірина	Індивідуальна адвокатська діяльність
Момотюк Анжеліка	Індивідуальна адвокатська діяльність
	Господарське (комерційне) право
Астапов Андрій	АО "ЕТЕРНА ЛО"
Забарна Юлія	АО "МАРШАЛЛЕР ГРУП"
Литвинчук Андрій	ТОВ "ЮРИДИЧНА КОМПАНІЯ "РЕСПЕКТ"
Панченко Каріна	Miller Law Firm
Щеннікова Ганна	АБ "Щеннікова та партнери"
	Захист бізнесу
Калинчук Анна	Miller Law Firm
Лещенко Олександр	АО "LESHCHENKO & PARTNERS"
Тулін Роман	АО Кролевецький та партнери
Хазов Юрій	Вдовичен та партнери
	Інвестиції та корпоративне право
Артюхов Євген	ASA Group
Іванів Андрій	EQUITY Law Firm
Карнаух-Голодняк Олена	АО "Etorum"
Мальський Олег	АО "ЕТЕРНА ЛО"
Юдківська Ганна	EQUITY Law Firm

	Митне, морське та транспортне право
Ковальчук Вікторія	АО "Есквайрс"
Медведєв Владислав	АО Кролевецький та партнери
Сергєєв Юрій	АО "Юридичне бюро Сергєєвих"
Слободянюк Дмитро	АО "RELIANCE"
	Міжнародне торгове право та міжнародний арбітраж
Бекетов Олег	АО "ΕΤΕΡΝΑ ΛΟ"
Варакіна Оксана	EQUITY Law Firm
Мальський Маркіян	АО "Арцінгер"
	Нерухомість та будівництво
Ковальчук Вікторія	АО "Есквайрс"
Лотиш Андрій	АБ "Лотиш і партнери"
Мартинюк Олександр	АО "ALARIUS"
Сурник Віктор	АО "ALARIUS"
Шкелебей Олександр	АО "Есквайрс"
	Податкове право та міжнародне оподаткування
Вдовичен Олег	АО "Вдовичен та партнери"
Добровольський Олег	АО "ID Лігал Груп"
Єфімов Олександр	АО "Адвокатська фірма "Єфімов, Брожекко та партнери"
Жукова Олена	ТОВ "Сайвена-Груп"
Остапенко Артем	MK Legal Service
	Сімейне та спадкове право
Власюк Катерина	АБ "Сімейний адвокат Власюк Катерина Петрівна"
Гриценюк Владислав	АО "EXPONENTA"
Дубчак Леся	АБ "Лесі Дубчак"
Михайлик Світлана	АБ "Світлани Михайлик"
Семенова Ольга	Індивідуальна адвокатська діяльність
	Трудове та цивільне право
Боднар Альона	Miller Law Firm
Мороз Наталія	ТОВ "ЮРИДИЧНА ФІРМА МАЙЛСТОУН"
Папазова Галина	АБ «Галини Папазової»
Петрик Віталій	LEXON LAW FIRM
Хомік Євгенія	АО "Артіус"
	Фінансове та банківське право
Лисенко Андрій	Індивідуальна адвокатська діяльність
Нагорнюк Денис	АО "AXIOS PARTNERS"
Нікітін Андрій	EQUITY Law Firm
Сорокіна Ірина	АО "V.I.Partners"
	White collar crime
Коломійчук В'ячеслав	Miller Law Firm
Лисак Олександр	EQUITY Law Firm
Лисенко Сергій	GRACERS
Моргун Сергій	ASA Group
Ріяко Євген	ЮК "Ріяко і партнери"

	Антикорупційна практика
Бойко Сергій	АО "ВБ ПАРТНЕРС"
Гаврилук Марина	АО "Uniminds"
Крикун-Труш Артем	Miller Law Firm
Мкртичева Марина	АО "Магнет Лігал"
Пулинець Богдан	АО "РЕЗОЛЮШН"
	Кримінальне право
Достатній Родіон	АО "LESHCHENKO & PARTNERS"
Куса Людмила	GRACERS
Пошиванюк Тарас	EQUITY Law Firm
Терещенко Денис	АО ALERTES
Шевцов Олександр	ЮК "Ріако і партнери"
	Позаконкурсній номінації:
Дмитро Кухнюк	Номінація: «Юрист-науковець»
Масі-Мустафа Найєм	Номінація: «Юрист-громадський діяч»
Сергій Іонушас	Номінація: «Юрист-політик»
Ірина Сербін	Спеціальна номінація: «Юрист-держслужбовець»

СТАНОМ НА 2026 РІК В АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ВЖЕ ПРИЗНАЧЕНО ПОНАД 30 ПРОФІЛЬНИХ КОМІТЕТІВ, ЯКІ ОБ'ЄДНАЛИ ПРОВІДНИХ АДВОКАТІВ, ЮРИСТІВ ТА ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ ПРАВА ТА ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПІЛЬНОТИ.

Створення та активне формування комітетів є важливим етапом інституційного розвитку Асоціації, адже саме Комітети стають центрами експертизи, професійного діалогу, напрацювання законодавчих ініціатив, обговорення актуальних проблем правозастосування та формування позиції юридичної спільноти з найважливіших питань сьогодення.

Серед уже призначених – Комітети, що охоплюють стратегічно важливі напрями, зокрема кримінальне право та процес, white-collar crime, податкове право, корпоративне право та M&A, захист бізнесу, військові злочини та захист прав військових, виконання судових рішень, міжнародне співробітництво, інвестиції, санкційні спори, протидію корупції, інформаційне право, медіа-право, трудове, сімейне, цивільне право та багато інших.

Особливої актуальності набули Комітети, діяльність яких спрямована на питання, пов'язані з воєнною агресією, компенсацією збитків, захистом військовослужбовців, інвесторів та бізнесу, а також розвитком новітніх напрямів, таких як віртуальні активи та інформаційне право.

Комітети вже стали ефективними платформами для:

- професійного об'єднання адвокатів за спеціалізаціями
- обміну досвідом та формування кращих практик
- підготовки експертних позицій і пропозицій до законодавства
- організації профільних заходів, форумів, круглих столів та дискусій
- розвитку професійного середовища та посилення авторитету адвокатури

Щиро дякуємо всім головам Комітетів, їх заступникам та членам за готовність брати на себе відповідальність, за активну позицію, ініціативність та внесок у розвиток професії.

МАЄМО ГАРНУ НОВИНУ ДЛЯ ТИХ, ХТО НЕ ВСТИГ ПОДАТИ ЗАЯВКУ РАНІШЕ!

В Асоціації адвокатів України досі залишаються вільні Комітети, тож ми продовжуємо прийом заяв від кандидатів, які бажають очолити Комітети ААУ у 2026 році.

Нагадуємо, що голова Комітету призначається Правлінням Асоціації адвокатів України терміном на один календарний рік.

Щоб подати заявку на очолення Комітету, необхідно ознайомитися з переліком актуальних Комітетів, партнерською програмою на 2026 рік та заповнити гугл-форму.

Які можливості ви отримаєте, очоливши Комітет ААУ?

- Підвищення статусу компанії
- Налагодження нових бізнес-контактів
- Доступ до широкої професійної аудиторії
- Можливість проведення онлайн та офлайн заходів
 - Взаємодія з активом Комітету
 - Участь у напрацюванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України
 - Інформаційна підтримка компанії та її заходів у соціальних мережах ААУ
 - Участь представників партнера Комітету зі знижкою у всіх заходах ААУ
 - Безкоштовний вступ та членство в Асоціації адвокатів України для двох представників компанії
 - Підтримка ініціатив партнера
 - Можливість участі у З'їзді та висування на вищі посади у структурі ААУ

Будемо раді бачити вас у команді ААУ у 2026 році!

Якщо ви не встигли податися у першу хвилю - зараз саме час скористатися цією можливістю.

Перелік вільних
Комітетів

Гугл форма

Партнерська
програма

ЯК ПРАЦЮЄ ПРАВОСУДДЯ У ВОЄННИЙ ЧАС: ПІДСУДНІСТЬ, ЕЛЕКТРОННИЙ СУД І ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

Майстро Дмитро

адвокат, партнер ЮК «Майстро і Беженар» голова Запорізького Відділення ААУ

Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Згідно зі ст. 129 основного закону держави Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні внесло свої корективи у специфіку реалізації прав громадян. То ж потребує дослідження тематика доступу до правосуддя в умовах воєнного стану.

Варто зауважити, що статтею 64 Конституції України встановлений перелік прав, які не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану. До таких прав, серед іншого, належить і право на судовий захист. Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод

людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначаються Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Зосередимо увагу на тому, що відповідно до ст. 26 цього Закону правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів.

Відповідно до ч. 7 ст. 148 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється. В якості прикладу приведемо Рішення Вищої ради правосуддя № 2814/0/15-25 від 30.12.2025 р. «Про зміну територіальної підсудності судових справ Новомиколаївського районного суду Запорізької області». Відповідним Рішенням з 2 січня 2026 року змінено територіальну підсудність судових справ Но-

вомиколаївського районного суду Запорізької області шляхом її передачі до Олександрівського районного суду міста Запоріжжя.

Суттєвим викликом для стабільного функціонування судів в Україні стало відсутність теплопостачання та електроенергії. Зокрема, Дніпровський районний суд Києва інформує, що станом на 15 січня 2026 року в приміщенні суду за адресою: м. Київ, вул. Пластова, 3 відсутнє теплопостачання (опалення). Крім того, йдеться в оголошенні, у зв'язку зі складною ситуацією в енергетичній системі та введенням планових відключень електропостачання в місті Києві, робота Дніпровського районного суду міста Києва організовується з урахуванням затверджених графіків відключень електроенергії. Для стабільного функціонування суду, забезпечення безперервності правосуддя та створення комфортних умов перебування громадян, навіть за нинішніх обставин, на першому поверсі обох приміщень знаходяться поштові скриньки, які розміщені біля посту Служби судової охорони. Одержана кореспонденція буде передаватись до загальної канцелярії суду для подальшої реєстрації в порядку черговості. Також акцентується увага на тому, що стаціонарні телефони під час відсутності електропостачання не працюють, а документи направлені на електронну пошту суду та через підсистему «Електронний суд» можуть надходити із затримкою.

Важливо, що суттєво спростився доступ до правосуддя завдяки можливостям «Електронного суду». Разом із тим, подаючи документи через підсистему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, варто враховувати певні нюанси. Так, Корабельний районний суд м. Миколаєва у інформаційному повідомленні від 5 лютого поточного року зосереджує увагу на тому, що відповідно до пункту 122 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя № 1845/0/15-21 від 17.08.2021 (із змінами), до початку функ-

ціонування всіх підсистем (модулів) ЄСІТС справи можуть розглядатися (формуватися та зберігатися) в паперовій, електронній чи змішаній формі залежно від наявних у суді можливостей. Електронні документи та електронні копії паперових документів вносяться до АСДС та зберігаються в централізованому файловому сховищі. За рішенням судді розгляд судових справ, які надходять на адресу суду через підсистему «Електронний суд», може здійснюватися у змішаній (паперовій та електронній) формі. У зв'язку з цим, увага користувачів звертається на тому, що при подачі заяв та приєднанні додатків через особистий кабінет Електронного суду назви файлів додатків мають відповідати змісту додатка.

Користувачам «Електронного суду» варто враховувати можливі перебої через проведення технічних робіт. В такі періоди можливі недоступність кабінету та перебої в роботі окремих функцій сервісу. З метою уникнення проблем треба систематично ознайомлюватися із інформацією наданою Державним підприємством «Інформаційні судові системи».

Суттєво спрощується доступ до правосуддя і завдяки присутності учасників у судовому засіданні в режимі відеоконференцзв'язку.

Підсумовуючи можна зазначити, що державою вживаються заходи для забезпечення безперешкодного доступу до правосуддя в умовах воєнного стану, Разом із цим, необхідно бути готовими до певних складнощів та враховувати це при реалізації права доступу до правосуддя.

Майстро і Беженар

— юридична компанія —

РОЛЬ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСУДДЯ

Пономаренко Денис

адвокат «Вінницької міської юридичної консультації №1»,
медіатор

Впровадження міжнародно-правових стандартів у внутрішню правову систему є визначальним чинником функціонування сучасної правової держави. Для України, яка орієнтується на зближення з європейським правовим простором, особливого значення набуває практичне використання норм міжнародного права та правових позицій Європейського суду з прав людини у діяльності національних судових органів. В умовах трансформації правової системи питання інтеграції рішень ЄСПЛ у судову практику України набуває особливої ваги, оскільки від цього безпосередньо залежить рівень гарантування основоположних прав і свобод особи. Аналіз особливостей застосування практики ЄСПЛ українськими судами дозволяє виявити як позитивні тенденції у правозастосуванні, так і наявні проблеми, пов'язані з неоднаковим тлумаченням міжнародних стандартів та складністю їх адаптації до національного законодавства.

Трансформація правової системи України в напрямі європейських стандартів об'єктив-

но зумовлює необхідність аналізу питання практичного впровадження норм міжнародного права та рішень Європейського суду з прав людини у національну судову діяльність, оскільки саме від цього залежить ефективність захисту прав і свобод людини. Метою дослідження є аналіз особливостей застосування практики ЄСПЛ українськими судами з урахуванням наявних проблем правозастосування, а новизна підходу полягає у комплексному розгляді рішень Суду як інструменту формування сталої та узгодженої судової практики в Україні. Рішення ЄСПЛ виступають не лише механізмом захисту прав людини на наднаціональному рівні, а й важливим орієнтиром для тлумачення та застосування національного законодавства судами України. Відповідно до конституційних положень та міжнародних зобов'язань України, практика ЄСПЛ визнається джерелом права та підлягає врахуванню судами при розгляді справ. Проте реальна імплементація рішень Суду стикається з низкою теоретичних і практичних проблем, зокрема неоднаковим розумінням їхньої юридичної природи, відсутністю уніфікованих підходів до застосування та обмеженим рівнем правової культури у сфері міжнародного права.

Науковці звертають увагу, що ефективність виконання та застосування рішень ЄСПЛ значною мірою залежить від національного механізму їх реалізації. О. Буткевич наголошує на необхідності вдосконалення інституційних та процедурних засад виконання рішень ЄСПЛ, підкреслюючи, що формальне визнання їх обов'язковості без належного механізму практичної реалізації не забезпечує реального захисту прав людини [с.18, 1]. У цьому контексті важливою є роль судів, які безпосередньо транслюють стандарти ЄСПЛ у національну правозастосовну практику. Застосування рішень ЄСПЛ як джерела права в Україні має свої особливості. А. Єгоров зазначає, що практика Суду виконує функцію тлумачення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а

тому повинна використовуватися судами не ізольовано, а у взаємозв'язку з нормами національного законодавства [с.55, 2]. Водночас на практиці нерідко виникають ситуації, коли суди формально посилаються на рішення ЄСПЛ без глибокого аналізу їх правових позицій, що знижує якість судових рішень та не сприяє уніфікації практики. Важливим аспектом є застосування практики ЄСПЛ судами загальної юрисдикції. Л. Наливайко підкреслює, що використання правових позицій Суду має відбуватися системно, з урахуванням принципу верховенства права та конкретних обставин справи [с.34, 3]. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити захист прав людини, а й сприяє підвищенню довіри суспільства до судової влади. Водночас авторка звертає увагу на потребу підвищення рівня підготовки суддів у сфері застосування міжнародного права.

Проблематика застосування практики ЄСПЛ також пов'язана з питанням вибору релевантних рішень та їх адаптації до українських реалій. С. Цебенко та С. Красько зазначають, що не всі рішення ЄСПЛ можуть бути механічно перенесені у національну практику, оскільки вони ухвалюються з урахуванням конкретного правового та соціального контексту держави-відповідача [с.45, 4]. Тому суди повинні здійснювати ґрунтовний аналіз правових позицій Суду, визначаючи їх застосовність у кожній конкретній справі. Окрему роль у впровадженні практики ЄСПЛ відіграє Конституційний Суд України. Як зазначає Г. Юровська, орган конституційної юрисдикції активно використовує правові позиції ЄСПЛ при тлумаченні норм Конституції України, що сприяє гармонізації національного конституційного правопорядку з європейськими стандартами [с.116, 5]. Така практика має позитивний вплив на всю судову систему, оскільки формує обов'язкові для інших судів підходи до розуміння прав і свобод людини.

Водночас слід визнати, що процес імплементації міжнародних стандартів залишається незавершеним. Серед основних проблем це фрагментарність судової практики, відсутність єдиних методичних рекомендацій та перервантаженість судів, що ускладнює глибокий аналіз практики ЄСПЛ. У цьому зв'язку акту-

альним є подальше вдосконалення законодавства, розвиток системи підвищення кваліфікації суддів та формування сталої практики застосування рішень ЄСПЛ як повноцінного джерела права. Додатково слід звернути увагу на значення практики ЄСПЛ як інструменту формування єдиних стандартів судового захисту прав людини в Україні. Застосування рішень Суду сприяє подоланню прогалів національного законодавства та усуненню колізій у правозастосовній діяльності. У випадках, коли норми внутрішнього права допускають неоднозначне тлумачення, звернення до практики ЄСПЛ дозволяє обрати підхід, який найбільшою мірою відповідає принципу справедливості та вимогам верховенства права. Саме в цьому проявляється превентивна функція рішень ЄСПЛ, що полягає у запобіганні майбутнім порушенням Конвенції на національному рівні [с.56, 2].

Крім того, практика ЄСПЛ виконує важливу методологічну роль у діяльності судів, оскільки формує стандарти оцінки доказів, вимоги до мотивування судових рішень та критерії пропорційності втручання держави у права людини. Як зазначається в наукових дослідженнях, належне мотивування судових рішень із посиланням на релевантну практику ЄСПЛ є показником якості правосуддя та свідчить про реальне, а не декларативне визнання міжнародних стандартів [с.31, 3]. Водночас поверхове або вибіркове використання рішень Суду може призводити до викривлення їх правових позицій і, як наслідок, до помилок у правозастосуванні [с.10, 1]. У цьому контексті особливого значення набуває формування сталої судової практики, заснованої на послідовному та обґрунтованому застосуванні рішень ЄСПЛ. Такий підхід сприятиме не лише виконанню міжнародних зобов'язань України, а й зменшенню кількості звернень до Європейського суду з прав людини проти держави, що розглядається як один із показників ефективності національної системи захисту прав і свобод людини.

Отже, застосування міжнародного права та рішень Європейського суду з прав людини у національній судовій практиці України є важливим чинником утвердження принципу

верховенства права та забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини. Подальший розвиток цього напрямку потребує комплексного підходу, що поєднує вдосконалення правового механізму реалізації рішень ЄСПЛ, підвищення професійного рівня суддів та формування єдиного розуміння ролі міжнародних стандартів у національній правовій системі.

Список літератури

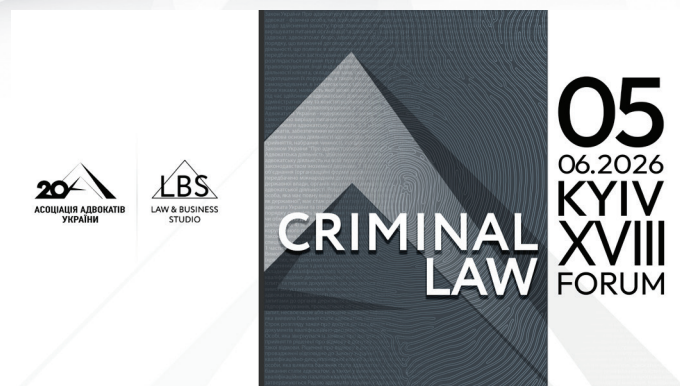
1. Буткевич О. Пропозиції щодо вдосконалення національного механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини : аналітичні матеріали. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2017. 28 с. Режим доступу: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/propozicii_politiki_echr.pdf

2. Єгоров А. Є. Застосування рішень Європейського суду з прав людини як джерела права в Україні: проблемні аспекти та особливості реалізації. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2022. № 2 (54). С. 51-59. Режим доступу: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/264401>

3. Наливайко Л. В. Практика Європейського суду з прав людини у діяльності судів загальної юрисдикції: теоретичні та прикладні аспекти. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2025. № 2. С. 31-40. Режим доступу: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16685/1/3.pdf>

4. Цебенко С. Б., Красько С. А. Актуальні проблеми використання практики Європейського суду з прав людини у процесі здійснення правосуддя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2020. Вип. 61, ч. 1. С. 43-47. Режим доступу: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/11-2.pdf>

5. Юровська Г. Використання практики Європейського суду з прав людини у рішеннях органу конституційної юрисдикції України. Вісник Конституційного Суду України. 2021. № 5. С. 110-130. Режим доступу: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/yurovska_g_praktyka_yevropeyskogo_sudu_z_prav_lyudyny_v_rishennyah_organu_konstytuciynoyi_yurysdykciyi.pdf

Асоціація адвокатів України запрошує на XVIII KYIV CRIMINAL LAW FORUM – щорічну професійну подію, присвячену актуальним питанням кримінального права, процесу та правозастосовної практики.

У межах форуму буде зосереджено увагу на сучасних викликах у сфері кримінальної юстиції, трансформації підходів до розслідування кримінальних правопорушень, судового розгляду та захисту прав учасників кримінального провадження.

Дата: 05 червня 2026 року (п'ятниця)

Час: 09:00 - 18:00

Формат: Offline & Online

Метою форуму є формування професійного середовища для обговорення практичних аспектів застосування кримінального та кримінального процесуального законодавства, обміну досвідом між адвокатами, суддями, представниками правоохоронних органів і наукової спільноти.

У фокусі заходу – актуальна судова практика, проблемні питання кваліфікації кримінальних правопорушень, стандарти доказування, процесуальні гарантії та виклики воєнного і післявоєнного періоду.

Серед спікерів – судді різних інстанцій, провідні адвокати, правники, представники правоохоронних органів та експерти галузі.

Долучайтеся до XVIII KYIV CRIMINAL LAW FORUM, щоб залишатися в центрі ключових процесів кримінальної юстиції.

Посилання на реєстрацію
на форумі:

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА МИРОВУ УГОДУ

Загорняк Наталія

адвокатка, кандидат юридичних наук,
кандидат економічних наук, MBA
Адвокатське бюро
«Антикризовий адвокат Н. Загорняк»

Один з найбільш шанованих лідерів ХХ сторіччя американський президент Рональд Рейган, звертаючись у травні 1982 року до випускників коледжу Eureka (штат Ілінойс) як такий самий випускник 1932 року, вмістив свій досвід, здобутий протягом 50 років, що розділяли їх випускні церемонії, у визначення миру як результату вміння вирішувати конфлікти мирними засобами (<https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/address-commencement-exercises-eureka-college-eureka-illinois>). Відтак, мир ніяк не досягається уникненням чи унеможливленням конфліктів. Мир об'єктивно можливий. Конфлікти існуватимуть поки існує людство. Досягнення миру вимагає практичних прийомів та інструментів.

Розуміючи актуальність для України проблематики медіації, якій присвячено надзвичайно великий обсяг праць, зосередимось на укладенні та виконанні мирової угоди, що, на наш погляд, на сьогодні залишається недостатньо дослідженим.

Суд, діючи відповідно до засад судочинства, забезпечує належний та своєчасний розгляд і вирішення спору по суті. Вирішення спору як виключне повноваження суду також передбачає застосування примусу для виконання судового

рішення. Відтак, говорити про рівність сторін за результатами вирішення спору судом вочевидь не можна, оскільки правильна позиція судом відокремлюється від хибної, помилкової. На відміну від цього, в основі врегулювання правового конфлікту знаходиться баланс, від якого користь отримують обидві сторони на підставі умов, заново погоджених з урахуванням поточного розуміння ситуації (перспектив вирішення спору судом). Результатом виступає мирова угода – цивільно-правовий правочин, укладений сторонами у справі щодо спірних питань, що, в силу затвердження його судом, набуває процесуальної тобто публічно-правової, природи. Отже, мирова угода є обов'язковою, для її виконання може бути застосовано примус, при цьому вона не має породжувати нових спорів. Чи відповідає на сьогодні мирова угода вимогам до засобу забезпечення сталого миру, побачимо кризь призму судової практики.

Мирова угода не призводить до вирішення спору по суті. Тобто, відмовившись від судового захисту, сторони ліквідують наявний правовий конфлікт через самостійне (без державного втручання) врегулювання розбіжностей на погоджених умовах. Суд при прийнятті ухвали про затвердження мирової угоди вирішує виключно процесуальні питання про затвердження мирової угоди та закриття у зв'язку з цим провадження у справі та не повинен розглядати справу по суті, перевіряти факти та обставини, що мають значення для вирішення спору. При вирішенні питання про затвердження мирової угоди суд зобов'язаний лише перевірити відповідність її вимогам, передбаченим ст. 192 ГПК України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>) (господарська справа) або ст. 207 ЦПК України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>) (цивільна справа). Виключний перелік обставин, які можуть бути підставою для відмови у затвердженні мирової угоди визначено в ч. 5 ст. 192 ГПК України та у ч. 5 ст. 207 ЦПК України. Відповідно до ч. 4 ст. 192 ГПК України, ч. 4 ст. 207 ЦПК України укладена сторонами мирова угода затверджується ухвалою суду, в резолютивній частині якої зазначаються умови угоди. Затверджуючи мирову угоду, суд цією самою ухвалою одночасно закриває провадження у справі згідно з п. 7 ч. 1 ст. 231 ГПК України, п. 5 ч. 1 ст. 255 ЦПК України.

Дослідивши умови мирової угоди на предмет того, чи відповідають ці умови закону, чи не порушують права або охоронювані законом інтереси інших осіб, чи не є вони невиконуваними, а також чи відповідають дії представників сторін мирової угоди інтересам осіб, яких вони представляють, оскільки порушення будь-якої з наведених вимог є безумовною підставою для відмови у затвердженні мирової угоди і, як наслідок, відсутністю передумов для закриття провадження у справі з цих підстав, перевіrivши повноваження осіб, які підписали мирову угоду, та роз'яснивши учасникам процесу наслідки її затвердження судом, суд першої інстанції має обґрунтовано дійти висновку про наявність підстав для затвердження мирової угоди та закриття провадження у відповідній справі, що може бути реалізовано у судовому засіданні, тобто, за умови, що провадження у справі (в нашому випадку, господарській) не зупинено. Відповідно до ч. 3 ст. 231 ГПК України, ч. 2 ст. 256 ЦПК України у разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав не допускається.

Таким чином, у господарській чи цивільній справі сторони можуть укласти мирову угоду виключно щодо тих прав і обов'язків, якими вони реально наділені. Нерідко виявляється, що мирова угода має бути укладена колом осіб, яке є більш широким, ніж сторони. Так, 25 січня 2022 року, задовольняючи апеляційну скаргу третьої особи ТОВ «РІАК-ІНФОРМ» на ухвалу Київського районного суду м.Одеси від 20 липня 2021 року не оскарженою в подальшому до Верховного Суду постановою у справі №947/36747/20, (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102775309>) Одеський апеляційний суд обґрунтував висновок про необхідність скасувати оскаржену ухвалу про затвердження мирової угоди між позивачем та відповідачем, справу направити для продовження розгляду до суду першої інстанції тим, що, як вбачається із змісту п.п.1 і 3 мирової угоди, затвердженої судом першої інстанції, відповідачі погодилися вибачитися перед позивачем за неперевірену інформацію, яка була поширена щодо нього у відеорепортажі підсумкового випуску новин та розповсюджену третьою особою ТОВ «РІАК-ІНФОРМ» на веб-сторінці та на відеохостінговому сайті «YouTube» в мережі Інтернет, розуміючи, що це спричинило моральні

страждання відповідача. Відтак, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що, виходячи із характеру спірних правовідносин та вимогами, заявленими позивачем, суду першої інстанції необхідно було правильно визначити процесуальний статус ТОВ «РІАК-ІНФОРМ» у даній справі та роз'яснити позивачу його право заявити клопотання про залучення вказаного товариства до участі у справі в якості співвідповідача, чого зроблено не було. Водночас, аналіз положень затвердженої оскарженою ухвалою суду першої інстанції мирової угоди зумовив висновок суду апеляційної інстанції про те, що вони стосуються прав та інтересів третьої особи ТОВ «РІАК-ІНФОРМ», оскільки містять посилання на те, що Товариство поширило та розповсюдило неперевірену інформацію відповідачів щодо позивача. Слід зазначити, що в подальшому ухвалою Київського районного суду м. Одеси від 19 травня 2022 року (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104367416>) позов було залишено без розгляду.

Мирова угода є однією з форм прояву свободи (диспозитивності) в реалізації сторонами господарського та цивільного процесу своїх прав, що проявляється в укладенні між ними угоди про заміну зобов'язання, на підставі якого й виник спір, іншим зобов'язанням, з метою врегулювання такого спору.

Отже, мирова угода - це укладена в цивільному чи господарському процесі угода між сторонами у справі, затверджена судом, про умови припинення спору, на підставі взаємних уступок. Разом з тим процес захисту прав продовжується і у формі виконання судового рішення, яке може відбуватися у добровільному чи примусовому порядку (виконавче провадження).

Укладення мирової угоди має бути спрямоване на настання реальних правових наслідків та мати на меті укладення саме мирової угоди для врегулювання даного спору. Якщо судом буде встановлено, що під укладенням мирової угоди сторони приховують намагання укласти інший договір, тобто одним договором приховати інший, наприклад, шляхом фіксування відмови відповідача пред'являти в подальшому вимоги щодо відшкодування збитків, завданих діями позивача, суд відмовить у затвердженні такої угоди, як це вказано у постанові Вищого господарського суду України від 01 лютого 2016 року по справі №910/13488/14 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/55479358>) та у постанові Ви-

щого господарського суду України від 10 лютого 2015 року по справі №904/4634/14 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/42700125>). Відтак, будь-які домовленості сторін, що не стосуються позовних вимог, включені до мирової угоди, можуть мати наслідком відмову у її затвердженні судом і продовження розгляду відповідної справи.

Внесення до мирової угоди тільки умов про визнання позовних вимог відповідачами чи тільки умов про відмову позивачів від позовних вимог означатиме відступ від принципу досягнення взаємних поступок при укладенні мирової угоди. Отже, слід ретельно опрацювати взаємні поступки. При цьому слід врахувати правову позицію Верховного Суду, викладену у постанові від 11 січня 2023 року у справі №461/56/20 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108553593>), якою було відмовлено у задоволенні заяви про затвердження мирової угоди. У цій справі особа звернулася до суду з позовом про визнання в частині недійсним договору купівлі-продажу, визнання майна спільною сумісною власністю подружжя та визнання права власності. Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову. Під час розгляду справи у Верховному Суді надійшла заява представника позивача, відповідачів про затвердження мирової угоди, за умовами якої сторони домовились, що позивач відмовляється від позовних вимог у цій справі у повному обсязі; положень щодо врегулювання майнових прав сторін мирова угода не містила. Верховний Суд вказав, що, оскільки мирова угода за своєю правовою природою є змістом волевиявлення сторін, втручатися в яке суд не має повноважень та дійшов висновку про відмову у затвердженні мирової угоди у зв'язку з тим, що вона суперечить нормам чинного законодавства. 22 листопада 2023 р. в ухвалі у справі №914/2272/23 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/115193108>) господарський суд Львівської області погодився з прокурором, що не слід затверджувати мирову угоду, оскільки вона була укладена не на підставі взаємних поступок, бо містить по суті відмову позивача від частини позовних вимог, а для відповідача жодних поступок не передбачає. В цій справі в подальшому мало місце виправлення помилок і укладення іншої мирової угоди, подання її з спільною заявою, затвердження судом з закриттям провадження у справі.

Нерідкими є звернення до суду із позовни-

ми вимогами, зумовленими ухиленням однієї з сторін затвердженої ухвалою суду мирової угоди від її виконання. Так, відмовляючи постановою від 27 лютого 2020 року (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87927498>) у задоволенні апеляційної скарги на ухвалу Господарського суду міста Києва у справі №910/12360/19 від 05 грудня 2019 року, якою було закрито провадження у справі за вимогами про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо невиконання мирової угоди, затвердженої ухвалою Господарського суду міста Києва від 20.01.2016 року в рамках розгляду справи № 910/21864/15, та визнання укладеним в редакції позивача Остаточного акту звірювання взаєморозрахунків, Північний апеляційний господарський суд обґрунтував свій висновок наступним. У випадках невиконання зобов'язаною стороною умов мирової угоди, укладеної в процесі виконання судового рішення і затвердженої господарським судом, заінтересована сторона може звернутися до державного виконавця із заявою про примусове виконання ухвали, якою затверджено цю угоду. Наведеної правової позиції дотримався також Верховний Суд України у постановках від 23 вересня 2015 року у справі №6-274цс15 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/51551235>) та від 11 листопада 2015 року у справі №6-342цс15 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/53455575>), а Верховний Суд - у постановках від 14 серпня 2018 року у справі №914/2699/15 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/75896055>), від 03 липня 2018 року у справі №903/644/16 (reyestr.court.gov.ua/Review/75135350), від 05 серпня 2021 року у справі № 911/1070/20 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98789043>), від 26 лютого 2025 року у справі №505/2309/19 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125556413>).

ВИСНОВОК:

У судовій практиці в Україні непоодинокими є суттєві ускладнення, які є проявом того, що правила укладення мирової угоди при розгляді цивільної або господарської справи мають бути чіткими, прозорими, такими, що відповідають ситуації, але не громіздкими і складними для виконання, переважаними формальностями. Верховний Суд чітко наголосив, що мирова угода за своєю правовою природою є змістом волевиявлення сторін, втручатися в яке суд не має повноважень. В практичній площині вартим додаткової уваги є досягнення взаємних поступок сторін при укладенні мирової угоди.

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В 2026 РОЦІ: АНАЛІЗ СУ- ЧАСНОГО СТАНУ, ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ

Тарасова Анна

адвокатка

Українська судова система продовжує еволюцію під впливом внутрішньополітичних трансформацій, викликів повномасштабної збройної агресії та зобов'язань, пов'язаних із європейською інтеграцією. Незважаючи на десятиліття реформ, питання ефективності правосуддя, однорідності судової практики та гарантій процесуальних прав залишаються в центрі уваги теоретиків і практиків.

1. Структура та принципові засади функціонування судової системи

Судова система України функціонує в межах конституційно визначеної моделі судоустрою та охоплює сукупність місцевих і апеляційних судів, а також Верховний Суд як найвищу судову інстанцію. У межах цієї системи здійснюють правосуддя суди різних юрисдикцій, зокрема цивільної, кримінальної, адміністративної та господарської, кожна з яких має власну процесуальну специфіку. Така багатюрисдикційна структура покликана забезпечити спеціалізацію судового розгляду та ефективний захист прав і законних інтересів учасників правовідносин. На 2026 рік функціонування судової системи відбувається в умовах підвищеного навантаження, кадрового

дефіциту та ускладнення предмета спорів, що безпосередньо впливає на єдність судової практики й передбачуваність судових рішень.

Останній рік в практиці Верховного Суду дедалі більше фіксуються випадки окремих думок суддів, що не завжди збігаються з позиціями більшості Великої Палати, та безумовно свідчить про високу юридичну складність спорів та наявність правових колізій у застосуванні норм. Такий феномен є двояким: з одного боку це прояв високого рівня професійної дискусії, з іншого - виклик для узгодженості правових тлумачень.

2. Судова практика Великої Палати ВС: тенденції 2025-2026 років

Аналіз конкретних кейсів дозволяє простежити практичні орієнтири для подальшого розвитку правозастосовної практики.

Наприклад, справа № 920/19/24 це ключовий прецедент щодо застосування Закону «Про публічні закупівлі».

У цій справі Велика Палата Верховного Суду розглядала спір, пов'язаний із додатковими угодами до договору про постачання електричної енергії, за якими ціна за одиницю товару суттєво збільшилась (понад 100 % від встановленої в основному договорі). Суть питання полягала в тлумаченні п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо меж можливого підвищення ціни в період дії договору.

Касаційний господарський суд у складі ВС, передаючи справу на розгляд Великої Палати, підкреслював, що ринкова нестабільність цін на енергоносії виправдовує потребу уточнення підходів Великої Палати до жорстких меж підвищення ціни. Так, судові ухвали вказували, що при коливанні ринкових цін допустиме неодноразове підвищення ціни пропорційно коливанню, але з обов'язковим належним доказуванням таких коливань, при цьому загальна ціна договору не повинна змінюватись.

Це означає, що Велика Палата ВС у межах однієї справи може не лише інтерпретувати норми, а й відступати від власних попередніх правових висновків, сформованих у попередній постанові від 24.01.2024 р. у справі № 922/2321/22. Такий

підхід можна розглядати як глибший динамізм правозастосування, спрямований на адаптацію права до реалій ринку, але водночас як виклик для принципу правової визначеності.

Постановою Великої Палати ВС від 21.11.2025 касаційну скаргу залишено без задоволення, а рішення нижчих судів – без змін, що фактично підтверджує застосування класичного конструктивного підходу ВП як остаточної інстанції в умовах правової невизначеності.

3. Колізії та окремі думки: прояви складної правової дискусії

Позитивною ознакою процесуальної культури є те, що в окремих справах на рівні Великої Палати ВС виникають окремі думки суддів, які не збігаються з позицією більшості. Такий феномен активно обговорюється професійною спільнотою як прояв юридичної багатогранності, що сприяє більш тонкому переживанню правових проблем. Проте він одночасно піднімає питання щодо однорідності правозастосовної практики, оскільки окремі думки можуть підривати стабільність очікувань сторін у подальших спорах.

Це особливо актуально у контексті справ, пов'язаних із застосуванням норм спеціального законодавства (наприклад, у сфері енергетики чи закупівель), де різне тлумачення визначальних норм може призводити до нестабільності правових позицій у нижчих інстанціях.

Описані вище колізії у правозастосуванні, наявність альтернативних підходів та окремих думок суддів Великої Палати не є випадковими або суто індивідуальними проявами. Вони є наслідком особливого механізму формування правових висновків Великої Палати, який у сучасних умовах дедалі більше набуває рис доктринального правотворення.

Велика Палата Верховного Суду фактично функціонує як інституційний майданчик для вирішення виключних правових проблем, які не можуть бути усунені в межах звичайної касаційної процедури. Передача справи на її розгляд, як правило, зумовлена наявністю глибинної правової колізії, необхідністю відступу від раніше сформованих правових позицій або існуванням різних підходів у межах окремих юрисдикцій Верховного Суду.

Саме тому формування правового висновку Великої Палати починається не з ухвален-

ня остаточного рішення, а зі складного процесу виявлення правової проблеми, яка має системний характер і впливає на значну кількість аналогічних правовідносин. У таких справах Велика Палата виходить за межі буквального тлумачення норм, застосовуючи поєднання системного, телеологічного та функціонального підходів.

І тому показовим у цьому контексті є розгляд справи № 920/19/24, пов'язаної зі зміною істотних умов договору постачання електричної енергії в межах публічних закупівель. Формування правового висновку у цій справі відбувалося на перетині господарського, публічного та економічного регулювання. Велика Палата була змушена співвіднести принцип стабільності договірних зобов'язань із реаліями ринку енергоресурсів, що характеризується значними ціновими коливаннями, та водночас зберегти запобіжники проти формального обходу законодавства про публічні закупівлі.

У результаті правовий висновок Великої Палати у цій справі набув багаторівневого характеру: з одного боку, було підтверджено загальний підхід до обмеженості зміни істотних умов договору, з іншого - допущено можливість коригування ціни за наявності належного та обґрунтованого доказування об'єктивних ринкових змін. Саме складність такого балансу зумовила появу окремих думок суддів, які по-різному оцінили межі допустимої гнучкості правового регулювання.

Аналогічний механізм формування правових висновків простежується і в інших юрисдикціях Верховного Суду. У цивільних справах Велика Палата нерідко формує позиції, спрямовані на подолання надмірного формалізму та пріоритет реального змісту правовідносин над їх формальною оболонкою. В адміністративних спорах ключовим є визначення меж судового контролю за дискреційними повноваженнями органів публічної влади, де правові висновки Великої Палати мають міжгалузеве значення та впливають і на господарські правовідносини з елементом публічного інтересу.

Особливого значення в цьому процесі набуває інститут окремої думки судді Великої Палати. У сучасній практиці вона дедалі частіше виступає не лише формою фіксації незгоди, а й інструментом професійного правового діалогу, який може з часом трансформуватися у нову до-

мінуючу правову позицію. Таким чином, навіть позиція меншості здатна впливати на подальшу еволюцію судової практики та правового регулювання.

4. Перспективні напрями розвитку судової практики

З огляду на тенденції останніх років, можна виділити кілька ключових напрямів розвитку судової практики:

- Узгодження правової практики у сфері господарських та адміністративних спорів через чітке формування обов'язкових правових висновків Великої Палати ВС із широким застосуванням у нижчих інстанціях.

- Посилення ролі окремої думки як інструменту професійного юридичного діалогу, що має формуватися за чіткими правилами, зокрема щодо мотивувальної частини, аби уникати негативного впливу на єдність практики.

- Розвиток спеціалізованої судової практики у складних галузях права: енергетика, інтелектуальна власність, публічні закупівлі, цифрове право. Ці напрями сприятимуть більш точному і передбачуваному тлумаченню норм.

- Цифровізація правосуддя, зокрема вдосконалення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), що сприятиме підвищенню прозорості процесуальних рішень і зручності доступу до судової інформації.

Сучасна судова система України перебуває у фазі комплексної трансформації, де одночасно відбувається консолідація інституційної незалежності, адаптація судової практики до нових соціально-економічних реалій та посилення професійної дискусії всередині судової влади. Практика Верховного Суду, зокрема Великої Палати, зазначає не лише продовження стандартних тенденцій правозастосування, а й появу нових механізмів тлумачення та правових уточнень, які зумовлені реаліями постійної зміни умов правового регулювання.

Ситуація, в якій одна справа може водночас стати платформою для перегляду попередніх правових висновків та для розгортання професійної дискусії з окремими думками, є показовою для стану сучасної судової системи як живого правового організму, здатного до адаптації, але вимогливого до чіткості та передбачуваності правового регулювання.

Асоціація адвокатів України запрошує на форум «АДВОКАТУРА. ФОРМУЛА УСПІХУ ТА РОЗВИТКУ» – подію, присвячену стратегічному розвитку адвокатури, юридичного бізнесу та професійної спільноти.

У межах форуму учасники обговорять сучасні підходи до управління, професійного зростання, адаптації до змін та формування стійких моделей розвитку адвокатської діяльності.

Дата: 04 вересня 2026 року (п'ятниця)

Час: 09:00 - 18:00

Формат: Offline & Online

Метою заходу є створення простору для обміну досвідом між адвокатами, керівниками юридичних практик, експертами з розвитку та представниками професійної спільноти.

У фокусі форуму – розвиток юридичного бізнесу, особистий бренд адвоката, управлінські рішення, нові можливості та виклики професії.

Серед спікерів – провідні адвокати, керівники юридичних компаній, експерти з розвитку та практики.

Долучайтеся до форуму «Адвокатура. Формула успіху та розвитку», щоб сформувати власну траєкторію професійного зростання.

Посилання на реєстрацію на форумі:

КАРТЕЛЬНІ ЗМОВИ: ПЕРЕЛОМНА ТОЧКА ЗМОВИ МОНОПОЛІЇ АМКУ

Млечко Ігор

керуючий партнер
«ASA GROUP»

Антиконкурентні узгоджені дії у формі спотворення результатів публічних закупівель традиційно є однією з найризикованіших категорій порушень конкурентного законодавства для бізнесу. Це загрожує бізнесу не лише значними штрафами (до 10 % річного доходу) та трирічною забороною на участь у торгах: практичні наслідки для підприємців значно ширші.

Зокрема, визнання АМКУ факту змови часто стає підставою для подання прокуратурою позовів в інтересах держави про визнання договорів публічних закупівель недійсними із застосуванням односторонньої реституції. У ряді випадків фабули картельних справ використовуються також для «підсилення» кримінальних проваджень у сфері корупційних злочинів за участю замовників.

Водночас бізнес мав надзвичайно низький відсоток успішних оскаржень рішень АМКУ в судовому порядку.

Логіка цього перекошу балансу доволі прозора. АМКУ доводить факт змови через 3 підстави:

- встановлення ланцюгів пов'язаності між учасниками;
- виявлення точок комунікації;
- аналіз синхронності дій під час підготовки та участі в торгах.

І вага доказової бази Комітету формувалася насамперед за кількісним принципом: що більше індикаторів змови вдалося виявити, то вищими були шанси, що рішення АМКУ втримається в суді. Захист бізнесу, своєю чергою, будувався на аргументах випадковості збігів і відсутності прямого причинно-наслідкового зв'язку між окремими ознаками та самою змовою.

І після накопичення «критичної маси» виявлених АМКУ ознак, сукупна логіка судового розгляду, як правило, працювала не на користь бізнесу. Навіть у випадках, коли реального спотворення торгів не відбувалося.

Ситуація почала змінюватися лише у 2024 році. Переломним фактором стало застосування строків давності притягнення до відповідальності як самостійної підстави для скасування (визнання недійсними) рішень АМКУ.

Ч. 1 ст. 42 ЗУ «Про захист економічної конкуренції» декларує неможливість притягнути суб'єкта господарювання до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, якщо минув строк давності притягнення до відповідальності (5 років з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення – з дня закінчення вчинення порушення).

Водночас тривалий час ця норма фактично нівелювалася положенням частини другої цієї ж статті, відповідно до якого перебіг строку давності зупинявся на час розгляду справи органами АМКУ. За відсутності законодавчо встановлених меж тривалості розслідування Комітет користувався цим механізмом, затягуючи розгляд справ на роки, що очевидно порушувало принцип правової визначеності.

Ситуацію «на майбутнє» врегулював Закон від 09.08.2023 № 3295-ІХ, який встановив строки розгляду антимонопольних справ та наслідки їх порушення.

Строки розгляду справ обмежили 3 рока-

ми з дня прийняття розпорядження про початок розгляду справи. За наявності обґрунтованих підстав, що перешкоджають розгляду справи – орган АМКУ може продовжити цей строк, але не більше ніж на 2 роки. Наслідки порушення строків: справа підлягає закриттю на підставі абз. 7 ч. 1 ст. 49 цього ЗУ «Про захист економічної конкуренції».

Натомість ситуацію «минулого» почала вправляти судова практика.

Одні з перших постанов Верховного Суду, в яких розібрали питання порушення АМКУ строків притягнення до відповідальності, транслювали наступні тези.

У постанові № 910/19008/21 від 19.05.2024 року Верховний Суд зазначив (п. 7.54): «...дійсно положення ч. 2 ст. 42 Закону №2210 визначають, що перебіг строку позовної давності зупиняється на час розгляду органом АМК антимонопольної справи. Водночас наведені положення ніяким чином не скасовують, підмінюють та/або продовжують строки, визначені у ч. 1 цієї статті. Також в силу положень ст. 19 Конституції України та п. 1 ст. 3 Закону №3659-XII не наділяють правом органи АМК щодо притягнення суб'єкта господарювання до відповідальності за порушення конкурентного законодавства поза межами, визначеними у ч. 1 ст. 42 Закону № 2210».

Надалі суди сформували підхід, відповідно до якого тривалість розслідування антимонопольної справи може впливати на визнання порушення строків давності притягнення до відповідальності. І така тривалість розслідування має бути обґрунтована об'єктивними та поважними причинами, зокрема:

- складністю справи;
- поведінкою сторін;
- діями або бездіяльністю органів державної влади.

Цей підхід закріплений у низці постанов Верховного Суду 2024-2025 років (№ 916/4909/23 від 27.02.2025, № 910/2206/24 від 20.02.2025, № 910/19061/21 від 11.02.2025, № 916/5677/23 від 03.12.2024, № 922/3008/24 від 17.04.2025, № 910/19008/21 від 14.05.2024).

З комплексного аналізу постанов Верховного Суду, зокрема у справі №910/19008/21, можливо констатувати: якщо господарські

суди під час розгляду справи встановлять обставини саме щодо бездіяльності органів АМКУ, яка полягає у зволіканні щодо прийняття рішення за наслідками розгляду антимонопольної справи, бездіяльність органу АМКУ не може визнаватися такою, що узгоджується із Законом. Відповідно, встановлення відсутності в АМКУ об'єктивних і поважних причин розгляду антимонопольної справи впродовж тривалого часу є підставою для визнання порушення строків давності і скасування (визнання недійсним) рішення АМКУ.

На підставі аналізу актуальної судової практики можна виокремити п'ять ключових блоків, які досліджують суди в справах цієї категорії:

1. Складність справи – кількість процедур закупівель, учасників та обсяг доказової бази (як по кількості, так і по періоду збору у часі).

2. Бездіяльність АМКУ – співвідношення строку розгляду справи зі складністю справи (у контексті виконання реальних дій по розслідуванню у часі).

3. Поведінка сторін – вплив дій або бездіяльності сторін на тривалість розслідування.

4. Підрахунок строків – визначення, чи може період розслідування зараховуватися до періоду зупинення строку давності.

5. Надмірний тягар – оцінка впливу тривалого розгляду справи на законні права та інтереси бізнесу.

Водночас слід констатувати, що судова практика в справах про узгоджені антиконкурентні дії залишається неоднорідною, зокрема й у частині оцінки порушення строків давності притягнення до відповідальності. Значною мірою це зумовлено високим рівнем суб'єктивізму суддів.

Передусім йдеться про відсутність у судових рішеннях уніфікованого та прозорого підходу до методики підрахунку строків та оцінки складності справи, що призводить до різних висновків за схожих фактичних обставин.

Додатковим чинником формування неоднорідної практики виступає критерій «надмірного тягаря», який сам по собі не має чітко окреслених меж застосування. В одних випадках суди виходять із презумпції наявності надмірного тягаря для бізнесу, пов'язуючи його зі

станом тривалої правової невизначеності та причинно-наслідковим зв'язком між строком розслідування справи й ризиком втрати виправдувальних доказів унаслідок закінчення строків їх зберігання (рішення №910/19008/21 від 19.05.2024, №916/4909/23 від 27.02.2025). В інших – за відсутності детального обґрунтування відмовляють у задоволенні позовів, посилаючись на недоведеність такого тягаря (рішення №910/2415/24 від 15.07.2025).

У нашій практиці одна справа вже пройшла стадію перегляду Верховним Судом (постанова №922/3820/24 від 11.09.2025).

Характерними елементами судового дослідження у цій справі є:

1. Кількість публічних закупівель – 46;
2. Кількість учасників – 3;
3. Доказова база – більшість доказів зібрано на початковому етапі розслідування;
4. Поведінка сторін – належна;
5. Питання строків:
 - період проведення процедур закупівель – 2017 рік;
 - дата відкриття справи – 2019 рік;
 - дата прийняття рішення – 2024 рік;
 - строк розслідування справи – 5 років і 5 місяців;
6. критерій надмірного тягаря – не був предметом фокусного дослідження в ході розгляду справи.

Водночас показовим є те, що Єдиний державний реєстр судових рішень наразі містить значну кількість справ із більш потужним доказовим потенціалом – як з огляду на оцінку складності справ, так і з урахуванням істотно триваліших строків розслідування, – і суди у цих справах відмовили в задоволенні позовів.

Попри це, вже сьогодні можна говорити про зміну парадигми в судових спорах у категорії картельних змов. Строки давності перестали бути суто формальним аргументом і трансформувались у самостійний та ефективний інструмент захисту бізнесу.

У 2026 році ефективна стратегія захисту в антимонопольних спорах має починатися не з аналізу доказів змови, а з критичної оцінки строків розслідування та поведінки самого АМКУ. Саме в цій площині сьогодні формується точка реального зламу усталеної практики.

Асоціація адвокатів України запрошує на BUSINESS PROTECTION 2026 - A2B FORUM – ключову платформу для обговорення сучасних стратегій захисту бізнесу, управління ризиками та практичних інструментів безпеки підприємництва.

У межах форуму учасники розглянуть актуальні питання корпоративної безпеки, протидії рейдерству, кіберзлочинності та захисту інтелектуальної власності, а також поділяться кейсами ефективного управління кризовими ситуаціями.

Дата: 09 жовтня 2026 року (п'ятниця)

Час: 09:00 - 18:00

Формат: Offline & Online

Метою форуму є створення професійного простору для адвокатів, юристів, керівників компаній та експертів з безпеки, щоб спільно визначити практичні шляхи захисту бізнесу та мінімізації ризиків у сучасних економічних та правових умовах.

Серед спікерів – провідні адвокати, корпоративні юристи, експерти з кібербезпеки, представники правоохоронних органів та практики управління ризиками.

Долучайтеся до BUSINESS PROTECTION 2026 - A2B FORUM, щоб отримати практичні знання та стратегічні інструменти для ефективного захисту бізнесу.

Посилання на реєстрацію на форумі:

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Михайлик Світлана

адвокатка, Керуюча
 Адвокатського бюро
 «Світлани Михайлик»

Аналіз застосування норм Гаазької конвенції 1980 року у національній судовій практиці

Основним міжнародним інструментом, який регулює питання повернення незаконно переміщених або утримуваних дітей, є Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року (далі – Гаазька конвенція 1980 року). Її прийняття стало результатом тривалої роботи Гаазької конференції з міжнародного приватного права та було спрямоване на формування ефективного механізму відновлення статус-кво у випадках міжнародного викрадення дітей.

Україна приєдналася до Гаазької конвенції 1980 року 11 січня 2006 року. Станом на сьогодні учасниками Конвенції є понад 100 держав, що зумовлює її ключову роль у вирішенні транскордонних сімейних спорів.

Цілі та сфера застосування Гаазької конвенції 1980 року

Відповідно до статей 1 та 2 Гаазької конвенції 1980 року, її основними цілями є: забезпечення негайного повернення дітей, незаконно переміщених або утримуваних у будь-якій із Договірних держав, а також гарантування ефективного дотримання прав опіки та доступу, передбачених законодавством держави постійного проживання дитини.

До початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України застосування Конвенції в національній судовій практиці було відносно обмеженим. Переважно йшлося про справи, ініційовані іноземними громадянами у зв'язку з переміщенням матерями дітей на територію України. Така ситуація була обумовлена жорстким регулюванням порядку виїзду дітей за кордон, що вимагало згоди другого з батьків або відповідного рішення суду чи органу опіки та піклування.

Після 24 лютого 2022 року кількість спорів, у яких національні суди змушені застосовувати положення Гаазької конвенції 1980 року, суттєво зросла.

При цьому, дія Гаазької конвенції 1980 року наразі є обмеженою, оскільки не виконується на тимчасово окупованих територіях, а також на території України, де наразу ведуться бойові дії.

Поняття незаконного переміщення або утримання дитини

Згідно з частиною першою статті 3 Гаазької конвенції 1980 року, переміщення або утримання дитини вважається незаконним, якщо воно здійснюється з порушенням прав піклування, що належать іншій особі відповідно до законодавства держави постійного проживання дитини, та за умови, що такі права фактично здійснювалися або здійснювалися б, якби не відбулося переміщення.

У постанові Верховного Суду від 17 серпня 2022 року у справі № 613/1185/19 сфор-

мульовано чіткий алгоритм встановлення наявності підстав для повернення дитини. Суд зазначив, що для ухвалення рішення необхідно встановити: (1) постійне місце проживання дитини безпосередньо перед переміщенням; (2) факт порушення прав опіки відповідно до законодавства цієї держави; (3) фактичне здійснення заявником прав опіки. Аналогічна правова позиція підтверджена постановою Верховного Суду від 31 січня 2024 року у справі № 336/5265/22.

Ключовим елементом у таких справах є визначення місця постійного проживання дитини, оскільки саме воно слугує точкою відліку для відновлення попереднього правового та фактичного становища.

Практика Верховного Суду послідовно наголошує, що недоведеність факту постійного проживання дитини у певній державі на момент переміщення є самостійною підставою для відмови в її поверненні. Такий висновок викладено, зокрема, у постанові від 27 лютого 2019 року у справі № 752/24280/17.

Разом із тим, після спливу одного року з моменту переміщення суд зобов'язаний перевірити, чи прижилася дитина у новому середовищі. Про це можуть свідчити відвідування закладів освіти, отримання медичної допомоги, наявність сталих соціальних зв'язків, зміна мови спілкування тощо. Зазначені обставини мають оцінюватися в сукупності з урахуванням найкращих інтересів дитини, балансу прав батьків та, за необхідності, думки самої дитини.

Аналогічний підхід був висловлений ще Верховним Судом України у постанові від 21 жовтня 2015 року у справі № 6-1598цс15.

Встановлюючи, чи дійсно мали місце незаконні переміщення або утримування відповідно до статті 3, судові або адміністративні органи запитуваної держави можуть безпосередньо враховувати законодавство і судові й адміністративні рішення, формально визнані або не визнані у державі постійного проживання дитини, не вдаючись до спеціальних процедур доведення цього

законодавства або визнання рішень іноземних органів, які застосовувалися б у такому випадку (стаття 14 Гаазької Конвенції 1980 року).

Вплив воєнного стану та застосування Гаазької конвенції 1996 року

З урахуванням того, що з початку повномасштабної збройної агресії минув тривалий період – понад чотири роки, протягом якого діти встигли адаптуватися до нових умов життя та набути стійких соціальних і побутових зв'язків у державах перебування, у національній судовій практиці спостерігається посилення тенденції до застосування Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року.

Стаття 6 цієї Конвенції передбачає, що щодо дітей-біженців або дітей, переміщених унаслідок суспільних потрясінь, юрисдикцію мають органи держави, на території якої дитина фактично перебуває.

У постанові Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 18 вересня 2023 року у справі № 545/2247/18 зроблено висновок, що за наявності невиконаного рішення про повернення дитини та відсутності згоди компетентного органу іноземної держави на здійснення юрисдикції судами України, спори про визначення місця проживання дитини не належать до юрисдикції національних судів.

Оцінка ризиків та винятки з обов'язку повернення дитини

Статті 12, 13 та 20 Гаазької конвенції 1980 року містять вичерпний перелік підстав для відмови у поверненні дитини. Обов'язок доведення наявності таких підстав покладається на особу, яка утримує дитину.

Верховний Суд у своїй практиці неодноразово підкреслював необхідність ретельної та індивідуалізованої оцінки доводів про наявність «серйозного ризику» для дитини. Зокрема, у постанові від 13 січня 2021 року у справі № 335/5615/19 зазначено, що ігнорування або формальний розгляд таких за-

перечень суперечить як статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, так і цілям Гаазької конвенції 1980 року.

У цьому контексті показовою є також практика Європейського суду з прав людини, зокрема рішення у справі «X v. Latvia», де наголошено, що національні суди повинні наводити детальні та нестереотипні мотиви своїх рішень при застосуванні винятків з обов'язку повернення дитини.

При цьому, факт введення в Україні воєнного стану і наявність місця для проживання за межами України не можуть виступати достатніми підставами для визначення місця проживання з одним з батьків, який проживає за межами України. Ці обставини підлягають встановленню й оцінці судом у сукупності з іншими обставинами, встановленими у справі, з урахуванням принципів рівності прав та обов'язків батьків і забезпечення найкращих інтересів дитини (див.: постанову Верховного Суду від 06 листопада 2024 року у справі № 753/197/23 (провадження № 61-3573св24)).

Висновки

Національна судова практика свідчить про поступове формування збалансованого підходу до застосування Гаазької конвенції 1980 року в умовах воєнного стану. Верховний Суд послідовно виходить із необхідності дотримання міжнародних зобов'язань України, водночас акцентуючи на пріоритеті найкращих інтересів дитини, які мають оцінюватися крізь призму конкретних обставин кожної справи, а не абстрактних або формальних критеріїв.

Разом із тим практика судів першої та апеляційної інстанцій свідчить про наявність проблемних аспектів у застосуванні положень Гаазької конвенції 1980 року, зокрема щодо визначення віку, з якого має враховуватися думка дитини, а також критеріїв оцінки ступеня серйозності ризику її повернення до держави постійного проживання.

Асоціація адвокатів України запрошує на XIX KYIV CRIMINAL LAW FORUM – провідну платформу для обговорення актуальних питань кримінального права та практики правозастосування в сучасних умовах.

Форум зосередиться на аналізі новітніх тенденцій кримінального процесу, захисті прав бізнесу та громадян, новаціях у законодавстві та практичних підходах до роботи адвокатів у складних кримінальних справах.

Дата: 11 грудня 2026 року (п'ятниця)

Час: 09:00 - 18:00

Формат: Offline & Online

Метою заходу є створення майданчику для фахового обговорення між адвокатами, суддями, прокурорами та експертами, щоб обмінятися досвідом і виробити ефективні підходи до сучасного кримінального судочинства.

Серед спікерів – провідні адвокати, судді, прокурори та експерти у сфері кримінального права.

Долучайтеся до XIX KYIV CRIMINAL LAW FORUM, щоб залишатися в курсі актуальної практики та професійних трендів у кримінальному праві.

Посилання на реєстрацію на форумі:

НАКЛАДЕННЯ АРЕШТІВ У СПРАВАХ WCC: ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Коломійчук В'ячеслав

старший юрист АО «Міллер»,
адвокат, доктор філософії у
галузі права

Арешт майна у справах категорії white-collar crime дедалі частіше стосується цифрових носіїв - телефонів, ноутбуків, накопичувачів, вилучених під час обшуку. Для бізнесу та топменеджменту це чутлива точка, адже один арешт смартфона може паралізувати робочі комунікації, доступ до банкінгу, корпоративних сервісів і двофакторної авторизації.

За останні роки судова практика сформувала кілька орієнтирів, які варто брати до уваги адвокатам, беручи участь у розгляді клопотань про арешт.

1) Огляд даних із телефону – не кожного разу потрібен окремий дозвіл суду

Верховний Суд у постанові від 04.06.2025 у справі №686/20198/22 підтвердив, що огляд інформації на телефоні, який опинився у володінні сторони обвинувачення внаслідок законного обшуку, сам по собі не є негласним втручанням у приватне спілкування; за наявності згоди володільця додатковий дозвіл слідчого судді на «доступ» не є необхідним.

При цьому, це важливо для оцінки арешту, оскільки якщо дані можна отримати процесуальною дією огляду, суди очікують по-

яснення, чому потрібне тривале утримання самого пристрою. Якщо пояснення відсутня - адвокати повинні звертати увагу на безпідставність арешту.

2) Надання пароля – арешт має бути винятком

Під час обшуку перед власником завжди стоїть концептуальне питання - (а) не надати пароль і телефон точно буде вилучений чи (б) надати пароль і врятувати телефон. Реальність дуже сувора - добровільна видача телефону і повідомлення пароля ніяк не гарантують, що телефон не буде вилучено.

При цьому, варто виходити з логіки, що коли пристрій видано добровільно та надано пароль, орган досудового розслідування здатен зняти копії даних та провести необхідні процесуальні дії без утримання носія під арештом.

Схожа логіка простежується в підході Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду: «ненадання пароля» не повинно автоматично перетворюватися на підставу для арешту, особливо якщо під час обшуку доступ фактично був або релевантні дані могли бути скопійовані іншим способом (ухвала від 04.12.2023 у справі №991/9962/23).

3) Призначення експертизи – потрібна конкретика та можливість її виконання

Один з найпоширеніших аргументів сторони обвинувачення при арешті комп'ютерної техніки – необхідність експертизи для відновлення видалених даних у месенджерах. Типовою є ситуація, коли під час обшуку власник телефону повідомляє пароль, однак пристрій все одно вилучається. Надалі детектив разом зі спеціалістом оглядає телефон та констатують - через логічну систему захисту скопіювати всі відомості з телефону не вдалось можливим.

Це стає підставою для комп'ютерно-технічної експертизи з питаннями - (1) «Чи є на пристрої система логічного захисту», (2) Чи можливо скопіювати інформацію (явну та видалену), яка зберігається на пристрої?

Однак у такій ситуації треба ретельно оцінювати конкретність питань та можливість

досягнення мети експертизи.

Якщо в клопотанні не розкрито, які саме дані планується встановити, чому є підстави вважати їх видаленими, як це співвідноситься з предметом доказування та чому мету неможливо досягти копіюванням чи оглядом - аргумент прокурора втрачає переконливість.

Першим прикладом є ухвала Ап ВАКС від 20.01.2025 у справі № 991/13831/24 (у цій справі адвокатам АО «Міллер» вдалось домогтись скасування ухвали про накладення арешту). Прокурор просив арештувати мобільний телефон, у якому виявлено видалене листування. Колегія суддів акцентувала, що підставами вилучення та арешту мобільного телефону, серед іншого, є необхідність проведення експертного дослідження на предмет видаленої інформації, яка може містити відомості про обставини, що мають доказове значення для кримінального провадження. При цьому, видалене листування могло міститися у листуванні між матір'ю та дочкою), а тому підстави для арешту відсутні.

Також зверну увагу на висновки ухвали Ап ВАКС від 14.03.2024 у справі № 991/1064/24 [3] (у цій справі адвокатам АО «Міллер» також вдалось домогтись скасування ухвали про накладення арешту):

Постанова про призначення комп'ютерно-технічної експертизи телефону, як підстава для звернення з клопотанням про його арешт, обґрунтовується виключно необхідністю подолання системи логічного захисту телефону та не ставить на вирішення експерта жодних інших питань, в тому числі і щодо необхідності дослідження телефону на предмет наявності видалених файлів та/чи можливості їх відновлення. Отже, наведені у вказаній постанові підстави призначення експертизи не відповідають фактичним обставинам провадження.

Жодних прізвищ, посад, номерів телефонів осіб, листування з якими становить інтерес для досудового розслідування та визначає предмет експертного дослідження, у постанові не зазначено.

З огляду на викладене, колегія суддів погоджується з доводами апеляційної скарги про те, що підстави для вилучення вищевказаного майна, визначені ч. 2 ст. 168 КПК України, у даному випадку відсутні, а призначення експертизи з таким обґрунтуванням свідчить про формальність її винесення та

відсутність інших беззаперечних доказів на підтвердження правомірності позиції органу досудового розслідування про необхідність накладення арешту.

Водночас призначена експертиза має бути досяжна. Для сучасних моделей iPhone можливості вилучення/відновлення даних залежать від версії iOS, стану шифрування, наявності резервних копій та застосованого методу вилучення (логічний/файловий тощо). Тому доцільно перевіряти, чи є поставлені перед експертом питання технічно досяжними. Наприклад, для мобільного телефону Iphone 17 Pro існують декілька методів вилучення даних і всі вони логічні, а також обмежені версією встановленої ОС на пристрої. Вказане свідчить, що на теперішній час технічна можливість відновити видалену інформацію з такого пристрою відсутня і якщо призначити відповідну експертизу - її неможливо буде виконати.

4) Доказове значення фізичного пристрою?

Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду у постанові від 10.09.2020 у справі №751/6069/19 підкреслив, що матеріальний носій є лише способом збереження інформації; електронний документ не має «жорсткої» прив'язки до конкретного носія, а ідентичні примірники можуть розглядатися як оригінали.

Це має підсилювати аргумент, що якщо дані вже зафіксовані належним чином, тримати під арештом телефон чи ноутбук лише «на всяк випадок» - непропорційно.

У цьому ж ключі ВАКС у низці ухвал скасовував арешти пристроїв за відсутності переконливого обґрунтування потреби саме в носії: ухвала від 14.01.2021 у справі №991/107/21, ухвала від 27.01.2021 у справі №991/419/21, ухвала від 17.02.2021 у справі №991/1007/21, ухвала від 14.02.2023 у справі №991/264/23.

5) Пропорційність і часовий фактор

Варто звертати увагу при розгляді клопотань про арешт майна, що арешт - тимчасовий захід, який має тривати лише стільки, скільки реально потрібно для процесуальних дій.

Так, ВАКС в ухвалі від 16.12.2021 у справі №991/8238/21 пов'язував доцільність подальшого арешту з тим, чи зафіксовано потрібні дані.

А в ухвалі від 19.05.2022 у справі №991/1564/22 слідчий суддя ВАКС акцентував на «справедливому балансі» та неприпустимості надмірного тягаря для особи через формальне продовження обмежень.

Тому показовим є підхід, коли суд відокремлює доказовий інтерес до даних від спроби обґрунтувати утримання пристрою.

Зокрема, ВАКС в ухвалі від 02.02.2023 у справі №991/631/23 поставив у центр питання: чи доведено, що без арешту саме телефона неможливо досягти мети (збереження/дослідження інформації), і чи не підміняється необхідність процесуальної конкретики посиленням на загальну «потенційну доказовість».

Слідчий суддя зауважив «Чи може бути речовим доказом мобільний телефон? На моє переконання, з урахуванням обставин цього клопотання та переважної більшості інших клопотань, які стосуються арешту вилучених мобільних терміналів, НІ!»

До речі, вказана ухвала є досить революційною, рекомендую повністю ознайомитися з її текстом.

Апеляційна палата ВАКС в ухвалі від 14.03.2024 у справі №991/1064/24 так само продемонструвала нетерпимість до шаблонної мотивації - для арешту потрібні чіткі зв'язки між майном, метою арешту та предметом доказування, а не загальні формули.

Висновок

Практика арештів у WCC показує, що для адвоката розгляд клопотання про арешт – це майже завжди процес, який не можна відпрацювати шаблононо. Сторона обвинувачення часто подає загальні формулювання про «можливе доказове значення» і «потребу експертизи», а реальний зміст зводиться до двох питань: чи справді без арешту неможливо досягти мети провадження і чи є це втручання пропорційним. Тому захисту слід системно перевіряти й атакувати слабкі місця клопотання. Передусім - мету арешту та її доказовий зв'язок із предметом доказування

(які саме дані шукають, за який період, у яких каналах комунікації, з ким саме листування є релевантним). Другий блок - альтернативи арешту: чи мав орган розслідування доступ під час обшуку, чи можна було провести огляд та копіювання без утримання пристрою. Третій - експертиза: наскільки конкретні питання експерту, чи є вони технічно досяжними, чи постанову про експертизу не використано як формальну підставу утримувати вилучене майно.

Інакше кажучи, ефективна позиція у справа про арешт цифрових носіїв вимагає від адвокатів поєднання процесуальної дисципліни, роботи з матеріалами обшуку і, за потреби, технічної аргументації щодо реалістичності відновлення даних. Саме ця комплексність і пояснює, чому клопотання про арешт у WCC - трудомістка процесуальна ділянка для захисту.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

«БЮЛЕТЕНЬ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ»

№01 (70) лютий 2026 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
KB №19855-9655P від 22.04.2013

Відповідальний редактор:

Дмитрієва Ольга, Президентка ААУ, кураторка Law & Business Studio, керуюча партнерка АО «Dmitrieva & Partners», адвокатка

Засновник: Всеукраїнська громадська організація «Асоціація адвокатів України»

вул. Дніпровська набережна, 3, м. Київ, 02098

моб. тел.: +38 067 343-34-07

e-mail: info@uaa.org.ua | www.uaa.org.ua

Сфера розповсюдження:

загальнодержавна, зарубіжна

Мета видання: поширення юридичних, адвокатських і наукових знань, інформування про діяльність ААУ

Статус видання: вітчизняне

Над випуском працювали: Стеценко Руслана, Сафронова Тетяна, Мороз Владислав, Авторгов Андрій, Михайлик Світлана, Загорняк Наталія, Коломійчук В'ячеслав, Краглевич В'ячеслав, Майстро Дмитро, Млечко Ігор, Пономаренко Денис, Тарасова Анна, Федорова Маргарита

Друк: ТОВ «АРТ СТУДІЯ ДРУКУ», м. Київ,

вул. Бориспільська, 15. www.artprintstudio.com.ua

Замовлення №570. Наклад 100 екз.

Дизайн: Панченко І.С.

АНТИ КОРУПЦІЙНИЙ

ФОРУМ І КУР'ІВІ 17.04
2026